

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Apologia|| Pro Reverendis. Et Illvstris.|| Principibus
Catholicis, ac alijs ordinibus Impe-||rij aduersus mucores
& calumnias Buce-||ri, super actis Comiciorum||
Ratisponæ.||**

Eck, Johannes

Coloniae, 1542

VD16 E 262

Liber ab augusto Imp. collocutoribus oblatus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-33616

AD COMPOSITIONEM RELIGIONIS.

principibus insultat, vt suo loco arrogantiam & temeritatem eius contra principes vindicabimus.

LIBER A CAESARE PROpositus collocutoribus, pro ineunda concordia fidei.

ADVERTE LECTOR LITERAS in margine, quia eadem nota habebis inferius annotationem Eckij.

DE CONDITIONE HOMINIS, & ante lapsum naturæ integritate.

DEVS hominem ad imaginem & similitudinem suam condidit. Genesis 1. Non in corpore quidem, quanquam & illud dedit mirifice ornatum, & diuinis vsibus appositum, sed in mente, quam intellectus & voluntatis viribus præditam secundum seipsum virtute vestiuit, id est, arbitrii libertate, sapientiæ luce, & innocentia pulchritudine quadam, ac participatione suæ diuinitatis gratuita mirifice decorauit. Eccle. 17. & Eccl. 7. vt esset in laudem gloriæ ipsius, ad Ephe. 1. In hac imaginis & similitudinis integritate constitutus homo, in intellectu veram ac viuam Dei sui archetypi notitiam, & rectum de rebus iudicium, in voluntate vero ardentem erga Deum amorem & obedientiam quæ in eo tamen sensim crescere debebant, possidebat. Eccle. 17. Psalm. 8. Genesis 2.

DE LIBERO ARBITRIO. II.

ET quoniam Deus homini arbitrii libertatē indidit, adiecit quoque mandatum, relinquens illum in manu consilij sui, vt si vellet, posset per acceptam & assistentem gratiam, & vim spiritus sancti, mandatum seruare, & imaginem, in qua conditus erat, incontaminatā custodire, sin nolle,

B4

nollet, gloriam & honorem suum voluntaria corruptio-
ne amittere, & vitam æternā morte commutare. Ecclesias-
tici 15. Hæc arbitrij libertas, quæ erat in omnibus nobis, si
non cecidisset Adami, futura, nunc aliter se habet in lapsu
post peccatum ante reparationē, aliter post reparationem,
aliter deniq; post glorificationem.

D De libertate ante lapsum scriptum est, ante hominē vi-
ta & mors, bonum & malum, quod placuerit ei, dabitur il-
li, quem nihil in natura sua impediēbat, vt faceret bene, ni-
hil impellebat, vt faceret male. Eccle. 17. Verum huiusmo-
di cōcreata libertas faciendi boni, & continendi se à malo,
per hominis lapsum est amissa, sola libertate à coactiōe res-
tenta, quæ tam est in malis, quàm in bonis, de qua dictum
est, Quoties volui congregare filios tuos, & noluisti. Mat-
thæi 23. Inefficax quidem ad inchoandam & efficiendam
iustitiam veram, & opera coram deo bona, sicut scriptum
est: Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus dei
E 1. Cor. 2. Et iterum: Sensus carnis inimicitia est aduersus
deum. Legi enim dei non est subiecta, ac ne potest quidem
subijci. Rom. 8. Valens tantum ad efficienda opera exter-
na & vitæ præsentis tam bona quàm mala. Nam quod ex
fide non fit, peccatum est. Romanorum 14. Vnde Augus-
tinus in præfatione Psal. 31. Ne qua bona opera, inquit, ap-
pellauerim, quæ non de radice bona procedunt.

F De libertate vero post reparationem Christus dixit. Si
filius vos liberauerit, vere liberi eritis: Iohannis 8. & Pau-
lus Romanorum 8. Lex enim spiritus vitæ liberum me red-
didit à lege peccati & mortis. Hæc nobis per filium opifi-
cio spiritus sancti restituitur & conseruatur, iuxta illud
Christi. Sine me nihil potestis facere. Iohannis 15. & illud
Pauli, Spiritus adiuuat infirmitatem nostram, quo à serui-
tute peccati liberamur, & serui iustitiæ efficimur, quemada-
modū dixit Apostolus, liberati à peccato, serui facti estis
iustis

AD COMPOSITIONEM RELIGIONIS.

iustitiæ, vocata propterea libertas à peccato.

Deniq; de libertate post glorificationem, quæ est liber-
tas ab omni errore iudicij, & prava concupiscentia, ait Ap-
postolus, quod Deum tunc videbimus, sicut est: & ei perfe-
cte adhærebimus, imo Deus erit omnia in omnibus.

Et quia per redemptionem quæ est in Christo Iesu vere
liberi efficitur, vt iam in eo omnia possimus qui nos con-
fortat. Philippens. 4. Idcirco hæc libertas in concionibus
ad populum magnis encomijs celebrāda est, vt intelligat,
quid in Christo sit adeptus, & quod ad gratiam, quæ est in
Christo Iesu, attinet, possit nunc se continere à peccato, o-
bedire Deo, & facere eius mandata, & quod huc adiuuan-
te spiritu summo studio contendere debeat, quemadmo-
dum facit Apostolus. Peccatum, inquit, vobis non domi-
nabitur, non enim sub lege estis, sed sub gratia. Gratia au-
tem Dei vita æterna in Christo Iesu domino nostro. Rom.
6. & 2. Corin. 6. Adiuuantes, inquit, adhortamur ne in va-
cuam gratiam dei receperitis. Sic enim gloria Christi, & ab-
undantia ac vis gratiæ, & donū iustitiæ, quod per eum re-
cipimus, Romanorum 7. commendantur. Et si interim etis
am diligēter inculcandū sit, tantam adhuc in nobis ad bon-
num, infirmitatem, & ad malum inclinationem remanere,
quæ illam vim spiritus remoretur, & prauas cupiditates gi-
gnat, impellatq; ad ea faciēda, quæ non volumus. Gala.
5. Quo fit, vt nemo sit in hac vita sine peccato. 1. Iohannis
1. Quo magis à Christo pendendum est, & timore, & tres-
more in hac vita versandum, atque studendum est, ne vn-
quam desimus gratiæ dei. Heb. 12. neue contristemus spiri-
tum sanctum, in quo signati sumus in diem redemptio-
nis, Ephesi. 4.

DE CAUSA PECCATI. III.

CAusam peccati constat esse malam voluntatem, dia-
boli & hominis, se à Deo auertētem, quæ malitia vos
C luntatis

Mallens
protestan-
tes sic pos-
sit nunc re-
sistere pec-
cato & præ-
stare in-
choatam
obediētiā
am.

luntatis non à deo, sed ex diabolo & nobis est. Sicut Christus ait. Cum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur.

Inuidia itaq; diaboli mors introiuit in orbem terrarum. Sap. 2. & per inobedientiam vnus hominis peccatores constituti sunt multi. Rom. 2. Quod factum est, cum Adam astu diaboli circumuētus fidem viuam & amorem dei perdidit, & horum loco sui fiduciam & amorem imbibit. Gene. 3.

DE ORIGINALI PECCATO. IIII.

Peccatum itaq; originale dicimus esse carentiam seu defectum originalis iustitiæ debitæ inesse. Originalem vero iustitiam intelligimus inesse gratia Dei, & imaginem illam & similitudinem dei habere, ad quam conditi sumus, & quæ spiritum sanctum, & ex hoc notitiam Dei & amorem complectitur, cuius defectus sunt, destitui gratia, & spiritu Dei, seu vt Paulinis verbis vtamur, incredulitas & inobedientia. Rom. 3. Gal. 3. & Roman. 5.

Concupiscentiam vero intelligimus esse corruptionem, & inordinatam dispositionem virium humanarum, seu vitiosam inclinationem in malum, quæ & ob id lex membrorum, lex peccati, & peccatum quoq; appellatur. Ro. 7.

Cauendum igitur ne regnet peccatum in mortali corpore vestro. Rom. 6. Ad rationem itaq; peccati originalis vtrumq; simul & coniunctim requirimus, vtputa, & defectum originalis iustitiæ debitæ inesse, & concupiscentiam seu vitiosum habitum, qui iunctus huic carentiæ, non potest non prodire in omne genus peccati actualis, in non renatis, in quibus diabolus efficax est. Ephe. 2.

Diserte autem discernimus peccatum originale ab actuali, sic vt originale dicamus consistere in vera carentia iustitiæ originalis, habente coniunctum vitiosum habitum, inclinantem ad peccatum. Verum quicquid est præter illam carentiam & habitum vitiosum in nobis peccati, quod in actum aliquem erumpit, siue id fiat cogitatione, siue locutione,

tionem, siue externo opere, siue actus operis siue debiti omissione, actuale vocamus.

Peccatum ergo originale secundum suam propriam rationem acceptum, prout distinguitur radix à fructibus, per Adam in omnem posteritatem pertransit, & in mortem regnavit. Roman. 5. Fitq; nobis omnibus nascentibus sola propagatione proprium, sicut dicit Apostolus Roman. 9. Cum nondum nati fuissent, aut aliquid mali egissent, &c. **O**
Item Ro. 5. Regnavit mors ab Adam etiam in eos qui non **P**
peccaverunt, & tamen verum est, quod hæc nuda carètia iustitiæ debitæ habens annexum vitiosum habitum, res est seu peccatum dignum morte. Quia Deus in homine hoc **Q**
peccato oppresso non videt imaginem suam, aut sui notitiam, aut amorem. Et proinde nascimur omnes natura filij iræ. Ephe. 2. A deo ut ne infantes quidem, qui nec dum renati decedunt, ab hac damnatione, quæ in carentia diuinæ visionis & lucis constituta est, sint immunes.

Tametsi enim in nobis nascentibus adhuc vestigium **R**
quoddam imaginis dei reliquum sit, quod lumen naturæ **4**
appellamus, quo etiam in qualemcumq; Dei cognitionem assurgimus, quia tamen hoc vestigium admodum exile est ob contaminationis gravitatem, fit ut deus id ipsum non agnoscat, quod ad faciendam spiritualem & veram iustitiam omnino sit inefficax, etsi ad condemnandos iustitiæ Dei non subiectos sufficiat. Roman. 1.

Dissolvitur autem hoc originale peccatum per lauacrum **5**
regenerationis, & renouationis in verbo vitæ, per meritum passionis Christi. Ephe. 5. Nam baptismo reatus mali huius per meritum Christi dissolvitur, & gratia Dei restituitur, tum etiam concupiscentiæ vis reprimatur donato spiritu Christi, qui novos, & sanctos in homine motus excitat, sicut docet Apostolus Roman. 5. Sicut per unius delictum propagatum est malum in omnes homines ad con-

C ij demnas

demnationem, ita & per vnus iustificationē propagatur donum in omnes homines in iustificationem vitæ. Quē admodum per inobedientiam vnus, peccatores multi cōstituti sumus, sic per vnus obedientiam multi iusti cōstituētur. Rursus Cap. 6. Cōsepulti sumus ipsi per baptisma in mortē, vt quemadmodū Christus est excitatus à mortuis p̄ gloriā patris, sicut nos in nouitate vitę ambulemus.

6. Proinde et si post Baptismum in renatis remaneat materiale peccati, hoc est, concupiscentia, grauis certe infirmitas & radix omnis amaritudinis: formale tamen, quod reatus est, aufertur. Nam eo per Baptismum soluti, Christo induti sumus, atque ad imaginem filiū Dei saltem inchoatam reformati. Sicut dixit Apostolus: Qui tradidit semetipsum pro ecclesia, vt eam sanctificaret, mundatam per lauacrum in verbo. Et: Quicunq; in Christo baptizati estis, Christum induistis. Idcirco propter meritum passionis Christi, & Christum ipsum habitantem in sanctis, reliquum huius mali non imputabitur in peccatum. Neq; est peccatum quod eos vllō reatu, qui propter Christum sublati est, obstringat, donec in aliquem actum, vel cogitationem, vel concupiscentiam erumpit, vel in actus debiti omissionem. Iuxta illud, Nihil ergo damnatiōis est ihs qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum carnem ambulāt. Lex enim spiritus vitæ in Christo Iesu liberauit me à lege peccati & mortis. Roman. 8.

7. Vnde Augustinus recte vtitur his loquendi formulis: Reatus ille nascendo contractus, renascendo dissoluitur, libro de spiritu & litera. Item, cōtra Iulianum libro secundo. Lex ista, inquit, peccati, quæ in membris est corporis mortis huius, & remissa est generatione spirituali, & manet in carne mortali, remissa, quia reatus solutus est sacramento, quo renascuntur fideles. Item, omni reatu caret baptizatus. Rursus, omni reatu omnī malorū caret baptizatus.

tus.

19
 tus, Præterea ad Bonifaciū scribens, Baptisma, inquit, oēm
 dat indulgentiam peccatorū, & aufert crimina nō radit. Et
 in hāc sententiā alia plurima sc̄tus ille Episcopus scripsit.

Itaq; docendum est cum Augustino diligenter, legem
 illam peccati, & relictam in sanctis concupiscentiam, si ex
 se nullum fructum malum edit, non esse peccatum, quod
 adhuc eos reatu aliquo teneat, omnis enim reatus eius per
 Christum sublatus est.

Cæterum eodem Augustino authore, agnoscendū quo
 que & docendum est, quod Apostolo malum hoc vocetur
 peccatum. Neq; id solum, quia à peccato inuectum sit, sed
 etiā quia ad peccatum inclinat, & ei inest inobedientia cōs
 tra dominatum mentis. Nam idem vir Dei libro 5. cap. 3.
 contra Iulianum sic scribit. Concupiscentia carnis, aduers
 sus quam bonus concupiscit spiritus, & peccatum est, quia
 illi inest inobedientia cōtra dominatum mentis, & pœna
 peccati est, quia reddita est meritis inobedientis, & causa
 peccati est defectione cōsentientis, vel cōtagione nascētis.

Et aduersus eundem Iulianum libro 2. Quāuis, inquit,
 iam non eodem modo appelletur peccatū, quod facit reū,
 sed quod fit reatu primi hominis factū, & quod rebellans
 do nos trahere nititur ad reatū, nisi adiuuet nos gratia dei
 per Iesum Christum dominum nostrum, ne sic etiam mor
 tuum peccatum rebellet, vt vincendo reuiuiscat et regnet.

Statim vero vbi in aliquem vitiosum actum, quales sunt
 contemnere seu odisse iudicium dei, & eius promissis diffi
 dere, fremere aduersus deum, & similes etiam löge minores
 motus, quibus qualiscunq; accedit aut delectatio, aut
 assensus, aut tolerātia, erūpit seu ebullit, fit in nobis actus
 le peccatū, qd indiget noua remissione seu nō imputatiōe.
 Et q̄ tāta est nostra infirmitas, & tam fœcūda illa radix a
 maritudinis, q̄ in nobis superest, vt nō succūbamus subinde
 cōcupiscētia, quin radix illa amaritudinis amarus fructus,

C ij hoc

hoc est, neglectum dei & peruersas appetitiones, proferat.

Ideo necesse est, vt omnes sancti, quamdiu sunt in hac vita, dicere opus habeant, dimitte nobis debita nostra &c. Item si dixerimus quia peccatum nō habemus &c. Differt itaq; concupiscentia, quæ est in non renatis, à cōcupiscentia, quæ est adhuc in renatis, quod illa coniunctum habeat reatum mortis æternæ, ab hac autem renatorum concupiscentia hic reatus per Christum sublatus fit, sicut illa post se violenter corripit impium. Contra hanc dimicant fideles, eamq; mortificant. Illa autem reprobis illis sic est materia ruinæ, sicut hæc est nobis exercitium humilitatis & fidei. Quoniam igitur reatus ablati est, & concupiscentia superest, quæ contra spiritum perpetuo exurgit: ideo in concionibus ad populum, vtrunq; hoc populo diligenter exponendum est. Primum, vt beneficium gratiæ Christi recognoscant, ac prædicent in eo, quod hoc mali Deus non imputat. Deinde, vt agnita probeq; considerata tanta infirmitate, quæ superest, se totos sanandos Christo medico indies plenius permittant & offerant.

Cumq; ne illicita desideria in se existant velle quidē debeant (et si dum sunt in corpore mortis huius nō obtineāt) in iugī pœnitentia & precatione veniæ perseuerent. Postremo, vt cogitent, cū quanto & quali hoste domestico sibi sit pugnandū, vt studiosius opem spiritus dñi semper implorent, & vigilandū instandūq; sibi sciant, vt carnem suam cū vicijs & concupiscentijs suis crucifigant & mortificēt.

Contra vero nō minore studio vis gratiæ in baptismo acceptæ magnifice celebranda, atque adeo docendum est, eam esse maiorem, modo fide exerceatur, quàm est residua hæc nostra infirmitas, quod ea infirmitas & viciositas crucifigi & mortificari possit vsq; ad plenā victoriā in futuro sæculo, iuxta illud, Deus misit filiū suum in similitudinem carnis peccati, & de peccato condemnauit peccatum in car

ne,

ne, vt iustitia legis adimpleretur. Item: Fratres, non sumus debitores carnis, vt secundum carnē viuamus. Item: Quicunq; spiritu dei aguntur, ij sunt filij Dei. Rom. 8.

DE IUSTIFICATIONE HOMINIS. V.

NVlli Christiano dubitandum est, post lapsum primi parentis, oēs hoīes, vt inquit Apostolus, nasci filios iræ, & inimicos dei, eoq; in mortem & seruitutem peccati.

Item nulli Christiano ambigendum est, nullum hominem posse deo reconciliari, itemq; liberari a seruitute peccati, nisi per Christum vnum mediatorē Dei & hominum, per cuius gratiam, vt inquit Apostolus ad Romanos, non tantum recōciliamur Deo & liberamur à seruitute peccati, sed etiam efficimur consortes diuinæ naturæ, & filij dei.

Item perspicuum est, quod adulti non consequuntur hæc beneficia Christi, nisi præueniente motu spiritus sancti, quo eorum mens & voluntas mouetur ad detestationem peccati. nam impossibile est, vt inquit Augustinus, nouam vitam inchoare, nisi prioris nos pœniteat. Item Lucæ vltimo Christus iubet prædicari in nomine suo pœnitentiam & remissionem peccatorum. Iohannes etiam Baptista missus ad parandas vias domini prædicauit pœnitentiam, inquit, pœnitentiam agite, appropinquat enim regnum cœlorum. Deinde à spiritu sancto mouetur hominis mens in Deum per Christum, & hic motus est per fidem, per quam hominis mens certo credens omnibus, quæ tradita sunt à deo, etiam certissime & sine dubio assentitur promissionibus nobis exhibitis à deo, qui, vt dicitur in Psalmo. Fidelis est in omnibus verbis suis, & ex eo fiduciam capit propter promissionem Dei, qua pollicitus est se remissurum peccata gratis, & adoptaturum in filios credentes in Christū, eos, inquā, quos prioris vitæ pœnituerit, & hæc fide erigitur in Deum à spū sancto. Ideoq; accipit spiritum sanctum, remissionem peccatorum, impu-
tationem.

tationem iustitiæ, & innumerabilia bona.

4 Firma itaq; est & sana doctrina, per fidem viam & efficacem iustificari peccatorem. Nam per illam deo grati & accepti sumus propter Christum. Vocamus autem fidem viam, motum spūs sancti, quo vere pœnitentes veteris vitæ, eriguntur ad deum, & vere apprehendunt misericordiam in Christo promissam, vt iam vere sentiant, quod remissionem peccatoræ, & reconciliationem propter meritū Christi gratuita dei bonitate acceperunt: & clamant ad deum, Abba pater. Id quod tamē nulli obtingit, nisi etiam simul infundatur charitas sanans voluntatem, vt voluntas sanata, quemadmodum diuus Augustinus ait, incipiat implere legem. Fides ergo viua est, quæ & apprehendit misericordiam in Christo, ac credit iustitiam quæ est in Christo, sibi gratis imputari: & quæ simul pollicitationem spiritus sancti, & charitatem accipit. Ita quod fides quidem iustificans est, illa fides, quæ est efficax per charitatem, sed interim hoc verum est, quod hac fide eatenus iustificamur, id est, accipimur & reconciliamur deo, quatenus apprehendit misericordiam & iustitiā, quæ nobis imputatur propter Christum & eius meritum, non propter dignitatem seu perfectionem iustitiæ nobis in Christo communicatæ.

Et si autem is qui iustificatur, iustitiam accipit, & habet per Christum etiam inhærentem, sicut dicit Apostolus. Abluti estis, sanctificati estis, iustificati estis, &c. (quare sancti patres iustificari etiam pro eo quod est inhærentem iustitiam accipere, vsurparunt) tamen anima fidelis huic non innititur, sed soli iustitiæ Christi, nobis donatæ, sine qua omnino nulla esse necesse potest iustitia. Et sic fide in Christum iustificamur seu reputamur iusti, i. accepti per ipsius merita, nō propter nostrā dignitatē, aut opera, & propter inhærentem iustitiam, eo iusti dicimur, quia quæ iusta sunt operamur, iuxta illud Iohannis. Qui facit iustitiam, iustus est.

Et

23

AD COMPOSITIONEM RELIGIONIS.

Et quanquam in renatis semper crescere debent timor dei, patientia & humilitas, & alia virtutes, cum renouatio sit imperfecta, & hæreat in eis ingens infirmitas, tamen docendum est, vt qui vere pœnitēt, semper fide certissima stant, se propter mediatorē Christū Deo placere, q̄a Christus est propitiator, pontifex & interpellator pro nobis, quem pater donauit nobis & omnia bona cum illo.

Quoniam autem perfecta certitudo in hac imbecillitate non est, suntq; multæ infirmæ & pauidæ conscientia, q̄ cum graui sæpe dubitatione luctantur, nemo est à gratia Christi propter eiusmodi infirmitatem excludendus: sed cōuenit tales diligenter adhortari, vt ijs dubitationibus promissiones Christi fortiter opponant, & augeri sibi fidē sedulis precibus orent, iuxta illud: A dauge nobis domine fidem. Christiano cuiq; debet esse compertum, non in hoc datam esse nobis hanc gratiam, & hanc generationem, vt in eo gradu innouationis nostræ, quem primum nacti sumus, ociosi consistamus, sed crescamus in ipsum per omnia, qui est caput. Ideoq; docendus est populus, vt det augmento huic operam, quod quidem fit per opera bona, & interna & externa, à Deo mandata, & commendata, quibus Deus promisit propter Christum in pluribus Euangelij locis clare & manifeste mercedem: bona tam corporis, quā spūs in hac vita, prout diuinæ prouidentia visum fuerit, & post hanc vitam in cœlis. Ideoq; quis hæreditas vitæ æternæ propter promissionem debeat renatis, etiam cum primum in Christo renati sunt: nihilominus reddit Deus etiam bonis operibus mercedem non secundum substantiam operum, neq; secundum quod sunt a nobis: sed quatenus in fide fiunt, & sunt a spiritu sancto, qui habitat in nobis, concurrente libero arbitrio, tanquam partiali agente.

Et amplior & maior erit felicitas eorum, qui maiora et plura opera fecerunt, propter augmentum fidei & charita^{s.}

D tis,

tis, in qua creuerunt huiusmodi exercitijs. Qui autem dicunt, sola fide iustificamur, simul tradere debent doctrinam de penitentia, de timore Dei, de iudicio Dei, de bonis operibus, vt tota summa prædicationis constet, sicut Christus inquit, Prædicantes penitentiam & remissionem peccatorum in nomine meo. Idcirco ne hac loquendi formula aliter quam prædictum est intelligatur.

DE ECCLESIA ET ILLIVS SIGNIS ac authoritate. VI.

Y Ecclesia est cœtus, seu congregatio hominum, omnium locorum & temporum, qui uocati sunt in communionem professionis, vnius eiusdemque fidei, doctrinæ, ac sacramentorum, secundum Catholicam, orthodoxam & Apostolicam doctrinam.

In hoc cœtu quicumque in vnitæte veræ ac viuæ fidei per charitatem efficacis sub vno capite Christo, & sub ministræione spiritus sancti cohærent, & eisdem sacramentis spiritualiter communicant, hi soli eam ecclesiam constituent, quæ à Paulo templum sanctum, & domus Dei, corpus Christi. 1. Corint. 6, Ephesi. 2. & 4. 1. Timot. 3, & à Iohanne ciuitas sancta Ierusalem descendens e cœlis, constructa viuis ex lapidibus Apocal. 22. dicitur. Hic est populus Dei sanctus emundatus ab omni iniquitate, & acceptabilis Deo, sectator bonorum operum. ad Titum 2. Qui allegorice hortus conclusus, fons signatus, puteus aquæ viuæ, paradysus cum fructu pomorum in scripturis præsignatus est. Hæc est illa ecclesia electorum Dei, occulta nobis, cognita vero Deo, sicut scriptum est. Cognouit Deus qui sunt eius. 2. Timoth. 2. In qua præscientia sunt quicumque fidei & charitatis spiritum non amittunt. Heb. 3. Etsi non pariter omnes eandem spiritus perfectionem participant. Roma. 12. 14. & 15. Ephesi. 4. In qua etiam ij censentur, etsi non in præsentia, prædestinatione tamē Dei, quos
ille

Ille conuertendos nouit, etſi nobis foris eſſe videantur.
 Quemadmodum Diuus Auguſtinus de baptiſmo contra
 Donatiſtas libro 5. cap. 27. docet.

Deinde ſunt in hoc cœtu, quod ad externam ſocietate^{3.}
 tem attinet, etiam mali æterno ſupplicio deſtinati, quam
 diu uiuis membris, etſi non ſpiritualiter, corporaliter ta
 men, hoc eſt, externis fidei ſignaculis, & uisibilibus pietas
 tis ſacramentis, ueluti palea frumento cõiuncti ſunt. Mat.
 3. & 13. formam quidem pietatis habentes, ſed uirtutem eius
 abnegantes. 1. Timot. 3. Qui ab Apoſtolo, donec ſeparen
 tur, ſeu abſcindantur à corpore, intus eſſe dicuntur. 1. Cor.
 5. Tollite malum e uobis &c.

Hic ergo cœtus vnus profeſſionis & ſignorum, habes^{4.}
 dum hic uiuitur multos malos & hypocritas admixtos,
 eſt ceu magna domus, in qua non ſolum ſunt uafa aurea et
 argentea, ſed & lignea & fictilia, & quædam in honorem
 quidem, quædam in contumeliam. 2. Tim. 2. Inuiſibilis ſe
 cundum eam partem, quæ ſpiritu Deivegetata in uitam
 æternam prædeſtinata eſt. Viſibilis autem ſecundum exter
 nam profeſſionem, & communionem, per totũ terrarũ or
 bem diſfuſa, incipiens ab Hieruſalem, & inde per Apoſto
 los propagata, in omnes gentes. Luc. 24. & Acto. 1. Ro. 10.

Et ut mali peccatores non ſint uia membra Eccleſiæ,
 nec de Eccleſia electorum Dei, quæ ſancta & communio
 ſanctorum uocatur, nihilominus tamen Chriſtus docuit
 nos non alibi hanc eccleſiam ſanctorum quærere, q̃ in illa
 congregatiõe magna, in qua eſt hæc ueræ fidei, religionis,
 & ſacramentorum profeſſio, & adminiſtratio, in qua quiſ
 quis permanſerit communionem omnium bonorum, quos
 rumcunq; piorum, qui ab initio mundi fuerũt, fruitur, nõ
 præiudicantibus peccatis alienis, qd̃ communio ſacramen
 toꝝ cum malis non maculet aliquẽ, ſed conſenſus factorũ.

Quisquis uero ſe ab hac eccleſia ſeparauerit, hoc ſolo ſce

D i lere,

††
 ††

lere, quod à Christi vnitate seiunctus est, non habebit vitā
æternam, sed ira Dei manet super eum.

Et ne quis vacillaret, addidit Christus certissima signa,
quibus hæc magna domus, quæ est ecclesia Dei, nobis cog-
noscibilis sit, quæ sunt sana doctrina, rectus sacramentorū
vsus, & vinculum charitatis & pacis. Ephesi. 4. Roman. 12.
Dux priores notæ separant ab ecclesia ethnicos seu pagā-
nos, tum hæreticos, primæ Corinth. quinto. 1. Iohan. secū-
do. 1. Timoth. 1. 2. & 3. Tertia nota separat schismaticos,
& rite excommunicatos, primæ Corinthiorum 1. 5. & 11.
Ad hæc quarta Ecclesiæ nota est, quod Catholica sit & vni-
uersalis, hoc est, per omnia loca & tempora diffusa, & pro-
pagata vsque in fines terræ.

DE NOTA VERBI VII.

HAs notas dum in hac magna domo superesse vides
mus, non moratur quod multi interim in ea sint ma-
li, atq; etiam præfideant ac dominantur, quo minus creda-
mus, non alibi usquam, quàm hic, vbi scilicet viget sana do-
ctrina, verus vsus sacramentorum, & vinculum charitatis,
veram ecclesiam piorum esse inquirendam. Hæc enim ma-
gna domus promissionem habet infallibilis præsentia dei
& spiritus sancti, quæ ob permixtos malos ab ea non au-
fertur, sicut scriptum est. Et ecce ego vobiscum sum vsq; ad
consummationem sæculi. Matth. 28. Item, non relinquam
vos orphanos. Iohan. 14. Quid enim si exciderunt à fide
quidam illorum, nunquid incredulitas illorum fidem dei
euacuabit? absit, est enim deus verax, omnis autem homo
mendax. Romanorum 3.

Nouit enim Deus hanc magnam domum mirabili con-
silio conseruare, non in quibuslibet, sed in ijs tantum, qui
veræ pietatis cultores ecclesiæ vnitatem ob permixtam ma-
lorum multitudinem nō deserunt, qui & apud Esaiam res-
liquæ dicuntur, in quibus promissiones conseruantur, &
adimæ

Protestan-
tes mallēt
omitti ver-
bū magna
domus.

adimplētur, nisi, inquit, dominus reliquisset nobis semen, sicut Sodoma facti essemus & sicut Gomorrha similes essemus. Esa. 1. Et rursus, si fuerit numerus filiorum Israel tanquam arena maris, reliquiae saluae fient. Esa. 10. Roma. 9. & Apostolus, inquit, an nescitis in Elia quid dicit scriptura? quemadmodum interpellat Deum aduersus Israel. Domine prophetas tuos occiderunt, & altaria tua suffoderunt, & ego relictus sum solus, & quaerunt animam meam. Sed quid dicit illi diuinum responsum? Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curauerunt genua sua ante Baal. Rom. 21. 3. Reg. 19. Has reliquias Christus oues suas appellat, quae vocem eius audiunt, & sequuntur, in hoc peculiariter a deo destinatae, non ut extra magnam hanc domum priuata consuetudine se colligant, sed ut in his magna illa domus conseruetur, fulciatur & sustentetur, ne plane & funditus pereat. Ipsae enim sunt domus illa fundata supra petram, in qua si irruant omnia aduersa, nihilominus firma, stabilis, & immobilis persistet. Matth. 7.

Et ut haec magna domus non semper aequae floreat multitudinem piorum, nec sit in ea semper eadem verbi perspicuitas, propterea tamen ambigendum non est, quo minus in ea conseruetur illa vera ecclesia, quae sola habet vntionem spiritus docentem nos de omnibus. Conseruatur autem dum retinetur doctrinae vnitas, in ijs saltem quae ad pietatem & salutem sunt necessaria, fuerunt enim, sunt, & erunt semper in hac magna domo, qui hanc doctrinam in fide, spe, & charitate consistentem illabefactatam tueantur.

DE POENITENTIA POST LA

psum VIII.

IN hac sola catholica ecclesia est remissio peccatorum, quae non solum in baptismo, sed etiam post baptismum conferuntur poenitentibus. Nec tantum in ecclesia est remissio peccatorum leuiorum, quae iugi sanctificatione nostri res

D iij purgans

purgantur, verum etiam grauiorum, de quibus dixit Aposto-
 lus, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possides-
 bunt. Et iterum 2. Corint. 12. Timeo ne iterum cum venes-
 ro ad vos, humiliet me Deus apud vos, & lugeam multos
 ex his qui ante peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam
 super immunditia & impudicitia quam gesserunt. Hanc re-
 missionem peccatorum post lapsum negantes Nouatiani,
 qui & cathari, recte damnati sunt, quod scriptura & verbo
 & exemplo testatur, conuersioni locum esse post lapsum.
 Ezechi. 31. Matth. 18. Luc. 15. Galat. 6. Apocal. 1. Actu. 8. 4.
 Regum 2. 1. Timot. 1. 2. Corint. 2. Solum enim incredulita-
 tis seu finalis impœnitentię ac blasphemię in spiritum san-
 ctum, & desperationis peccatum remissionem non habet,
 neq; hic neq; in futuro seculo. Mat. 12. De quo intelligi po-
 test, quod scribit Apostolus ad Hebræos Cap. 6. Impossis-
 bile esse eos, qui semel sunt illuminati, & gustauerunt dos-
 num cœleste, & participes facti sunt spiritus sancti, gustas-
 ueruntq; nihilominus bonum Dei verbum, virtutesq; ven-
 turi seculi, & prolapsi sunt, rursus renouari ad pœnitentis-
 am, rursus crucifigentes sibi filium Dei, & ostentui habent-
 tes. Et iterum cap. 10. voluntarie peccantibus nobis post
 acceptam notitiam veritatis, iam non relinquatur pro pec-
 catis hostia, sed terribilis expectatio iudicij. Significat em̄
 Apostolus eos, qui post acceptam notitiam euangelij, rur-
 sus sibi filium Dei crucifigunt & ostentui habent, ac volun-
 tarie peccare non desinunt, non habere aliam pro peccatis
 hostiam, seu aliam per pœnitentiam reuocationem, quale
 videre est in Iuda proditore, qui tradens & reiiciens Chri-
 stum, non inuenit pœnitentię locum, tametsi pœnitentia
 commisi sceleris ductus succlamaret. Peccavi tradens san-
 guinem iustum. Matth. 27. Non enim respexit in redem-
 ptorem, quem prodendo repulit, quale etiam de Esau res-
 fert, & cæteris omnibus q̄ excusauerunt se ne eis fieret ver-
 bum,

bum, & recusauerunt loquentem. Hebræ. 12.

Quod qui nō credit in Christum iam iudicatus sit, quia non credidit in nomine filij Dei. Iohan. 3. qui & subdit, eū qui incredulus est filio nō visurum vitam, sed mortem super eum mansuram. Atq; hoc est peccatum illud ad mortem, de quo in Epistola 1. Iohan. cap. 6. alioqui testatur in Hebræis Apostolus, excepto hoc incredulitatis & obdurationis finalis immani crimine, nullum esse peccatum, ne blasphemix quidem, præterquam in spiritum sanctum, qđ in ecclesia non remittatur, modo per fidem ad Christum redeamus, in hac hostia, & alia nulla, peccata expiari credamus, sic enim ait cap. 3. Videte fratres ne quando sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis, discedēdi à deo viuo, sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec hodie cognominatur, vt nō obduretur quis ex vobis fallacia peccati. Nam vt subiicit, participes Christi effecti sumus, si tamen initium substantiæ eius vsque ad finem firmū retineamus. Non enim vniuersi qui profecti ab Aegypto peccauerunt, sed qui exacerbauerunt audientes, corda obdurauerunt, & increduli fuerunt, ij soli nō potuerūt introire propter incredulitatem.

Quamuis quoq; pia est sanctorum patrum expositio, qui locos illos Pauli interpretantur, de alia renouatione per baptismum, quàm ecclesia, in qua vnus tantum baptismus est, non agnoscit.

Constat autem conuersionis post lapsum ratio, vt supra de iustificatione dictum est, mortificatione, & viuificatione. Verum mortificatio hic non tantum contritionem sed & confessionem, & satisfactionem castigatoriā, de qua infra dicetur, postulat. Describitur enim penitentia post baptismum ab Apostolo, in hunc modum, vt sit dolor seu tristitia secundum Deum, in ijs qui peccauerunt, gignens in eis solitudinem, indignationem, satisfactionem, timorem,

rem,

D4

rem, desyderium, vindictam. 2. Corinth. 7.

Efficitur autem hæc mortificatio in nobis, non tam ministerio legis Moyfi quàm lege spiritus vitæ, dum hæc in baptismo nobis insita & peccato rursus obruta, per Euangelij verbum in nobis resuscitatur, cordibus nostris inclamans, memor esto vnde cecideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac, sin autem venio tibi cito. Apoca. 2. Item, O insensati, quis vos fascinavit non obedire veritati ante quorum oculos Iesus Christus præscriptus est, & in vobis crucifixus. Et iterum, irritam quis faciens legem Moyfi, sine vlla miseratione duobus aut tribus testibus moritur, Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit?

Hæc vox spiritum nostrum, præoccupatum peccato, ad contritionem, & inenarrabiles gemitus reuocat, qui in confessionem tandem erumpunt: & solitudinem, indignationem, satisfactionem, timorem, desyderium & vindictam pariunt & operantur, de quibus animi motibus dictum est, in Dauid Propheta, Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non despiciet.

Bb Huic timori succurrit fides, quæ respicit in Christum, quem habemus apud patrem aduocatum iustum, & qui est propiciatio pro peccatis nostris, nõ pro nostris autem tantum, sed & pro totius mundi. 1. Ioh. 2. Vnde & saluare in perpetuum potest, accedentes per semetipsum ad deum, semper viuens ad interpellandum pro nobis. Quod maneat in æternum, sempiternum habens sacerdotium. Heb. 7.

Hac fide rursus innouatio spiritus accipitur, & viuificatio mortificationi coniungitur. Sic enim precatur Dauid. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. Asperges me hysopo & mundabor, lauabis me & super niuem dealbabor. Auditui meo dabis gaudium & lætitiã, & exultabunt ossa humiliata.

Sp̃m

Spiritum rectum innoua in visceribus meis, redde mihi lætitiā salutaris tui, &c. Et iterum: Quoniam die ac nocte grauata est super me manus tua. Conuersus sum in ærumna mea dum configitur mihi spina. Delictum meum tibi cognitū feci, & iniustitiam meam non abscondi. Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meā dño, & tu remisisti impietatem peccati mei. De hac remissione per testimonium spiritus, quemadmodum in iustificatione, certi reddimur: sacramento pœnitentiæ, cuius vis in absolutio-

Collocuro
res prote-
stantium
de hoc to-
ro articu-
lo suum
exhibue-
runt scri-
ptum si-
gnatum:

DE AVTHORITATE ECCLESIAE
sua in discernenda & interpretanda
scriptura. IX.

Ecclésiæ ergo authoritas cognoscenda & requirenda est. Hæc vero authoritas, vt perspicui possit, sciendum est, Deum, vt hanc ecclesiam sibi compararet, principio vsus esse ministerio verbi vocalis non scripti, quod quasi per manus tradi & communicari voluit. Quemadmodum & Christus apostolis suis mandauit, vt irent in mundum vniuersum & prædicarent Euangelium omni creaturæ. Quo tamen vocali, & externo verbo Deus non aliter vtitur, quàm instrumento, quo internum illum affatum exhibet, quo solo aperiuntur corda.

Postea Dei beneficio addita est scriptura, tum vt humanæ imbecillitati in obliuionem & errorem procliui, tum diaboli fraudibus, qui verbum excutere nunquam non molitur, succurreretur.

Quia vero, vt dictum est, Deus sciebat futurum esse, vt Ce-
diabolus viuum illud verbum cõparato in id, omni astu,
corrumpere satageret, & quod homines in hoc subornas-
ret, qui transfigurantes se in angelos lucis, tum scripturas

E adu-

adulterinas, quibus diuinam & apostolicam authoritatem arrogarent, sub ipsorum etiam apostolorum nominibus ederent, tum qui apostolicas in suam ipsorum perditionem deprauarent, vinculum quoque charitatis, quod in eis esset, iniquis discessionibus rumperent, idcirco ecclesie suam authoritatem eandemque duplicem constare voluit.

Principio apud Ecclesiam esse voluit authoritatem iudicandi inter scripturas, & discernendi Canonicam à non Canonica, quæ & suo tempore apud synagogam fuit, postea per Christum in Ecclesia confirmata: qua saluberrimus ille Canon Ecclesiasticus constitutus est, qui sanctam scripturam Canonicam tam veteris quam noui testamenti, certis terminis, & certis prophetarum & apostolorum libris contenti definiuit, ac eminentiam istam Canonicam sacrarum literarum cæteris libris ademit, quæ per successionem Episcoporum & propagationem ecclesiarum tanquam in sede quadam sublimiter constituta est, cui seruiat omnis fidelis & pius intellectus, ut omnino dubitari non liceat, sit ne verum seu rectum, quicquid hæc scriptura continet. Ad hanc Ecclesie authoritatem respicit & illud Augustini: Euangelio non crederem nisi me Ecclesie Catholice commoueret authoritas.

Quæ tamen authoritas in discernendo tantum veras scripturas à falsis sita est. Nam omnem scripturam, quæ in Ecclesiasticum Canonem, ut vera ac diuina semel recepta est, plane immobilem esse constat, & omni authoritate humana longe maiorem, de qua dixit Christus, quod solui non possit. Ut frustra & irreligiose disputetur, num authoritas Ecclesie scripturis anteferenda sit: num Ecclesia abolere seu mutare possit tradita in verbo Dei: num statuere quid possit contra verbum Dei. Verum cum docente Apostolo Petro omnis prophetia scripturæ propria interpretatione non fiat, quod non humana voluntate allata sit aliquando, sed spiritu sancto inspirati, sic locuti sunt homines,
voluit

voluit quoque Deus, vt authoritas interpretandi scripturas apud Ecclesiam, quæ spiritu suo regitur, esset, vt idem qui scripturæ author est spiritus, eius etiam sit interpret, vnde dominus legitur Lucæ ultimo, aperuisse discipulis mentē, vt intelligerent scripturas.

Non est autem hæc authoritas apud vllum priuatum requirenda, sed ad totam Ecclesiam, & ad cōmunem consensum omnium piorum recurrendum est, quæ est, vniuersalis testificatio spiritus sancti, firmamentum veritatis. In quam sententiam dixit Apostolus. 1. Timoth. 3. Ecclesiā esse columnam & firmamentum veritatis. Summa enim authoritas interpretandi scripturas cui contradici non liceat, non apud singula membra, sed apud totam ecclesiam, residet, quæ non solum germanos sacræ scripturæ libros, à suppositicijs discreuit, sed & germanam scripturæ interpretationem in necessarijs tradidit. Qualia sunt, quod patris, filij, & spiritus sancti eandem naturam & essentiam, & tres personas, & in Christo domino duas naturas & vnā personam confitemur. Hæc enim & pleræque alia magis scripturarum interpretatione explicata, quàm ipsarum scripturarum verbis expressa, ipsis tamen scripturæ verbis implicita, omnis Catholica recepit Ecclesia.

Hinc est quod Athanasius ait: Ecclesiasticæ semper mos est disciplinæ, si quando hæreticorum noua doctrina exurgit, contra insolentes quæstionum nouitates, rebus immutabiliter permanentibus, nominum vocabula immutare, & significantius rerum naturas exprimere, quæ tamen existentium causarum virtutibus, congruant, & quæ magis easdem antiquitus fuisse demonstrant, non ortus nouitatem mensurant. Hæc ille. Et præclare Ireneus, si, inquit, de aliqua quæstione dubitatio est, oportet ad antiquissimas recurrere ecclesias, in quibus conuersati sunt Apostoli, & ab eis de proposita quæstione sumere, quod certum est. Quid

E ij enim

enim vt subiicit, si neq; apostoli quidem scripturas reliquif-
sent nobis, sequi nonne oportebat ordinem traditionis,
quem tradiderunt hi, quibus committebant ecclesias: cui
& barbari assenserunt, sine atramento scriptam habentes
per spiritum in cordibus suis salutem.

Huius autem authoritatis, quam ecclesia circa scripturę
interpretationem obtinet, in communi illo & vniuersali
perpetuo consensu sitam, in primis synodos, deinde Ecclē-
siasticos scriptores omnium temporum, qui tamen suspen-
sę fidei non sunt, idoneos testes esse constat, cum vnani-
miter tradunt ac docent doctrinam aliquam ab apostolis
in nos vsq; profectam, esse in ecclesia, semper receptam fus-
isse, quę & scripturis consentanea sit.

Porro huic vero & perpetuo consensui, cui synodi &
patres concors testimonium ferunt, obtemperare debe-
mus, sed ita, vt ecclesia illi obtemperandum esse censuit.
Differunt em̄ quę communi consensu tradita sunt. Quę-
dam em̄ eorum dogmata sunt plane necessaria, quędam
non item, quę scilicet pro ratione temporis instituta mu-
tari possunt. Quamobrem consensum istum cōmunem se-
cundum eam rationem, qua loquitur nobis, & in illum fis-
nem, in quem respicit, accipere debemus, ne in scripturas
impingamus, neve dogmata, quę Basilius libro de spū san-
cto ἀγραφα vocat, cū necessarijs dogmatibus de fide cons-
fundamus. Neq; enim par debuit haberi ratio prohibiti es-
sus, & suffocati sanguinis atq; interdictę fornicationis, tã-
etsi illud eadem authoritate, qua istud, decretum, & multo
tempore in ecclesia, cōmuni omnium consensu, receptum
atq; adeo synodorum Canonibus firmatum sit. Ad tempus
em̄ necessarium hoc iudicatum est. Quamobrem sine
religionis præiudicio obsoleuit, sed illud perpetuum est,
quod diuina lege expressum sit, neq; fornicarios, neq; ad-
ulteros regnum Dei possessuros. Acto. 15. 1. Cor. 6.

Cæterum

35
 Cæterum vbi scriptores variant, liberum habet lector auditorve iudicium, quid approbet vel improbet, ita tamē ne quis temere sibi confidat, sed in rebus dubijs doceri magis cupiat quàm docere, & vbi necessarium videbitur iudicium de ambiguis Ecclesiæ deferat, iuxta illud Apostoli. **Dd**
 Cæteri dijudicent. 1. Cor. 14. nam & spiritus per Ecclesiā probādi & dijudicandi, nec statim singulis permittendū, scripturas, in quibus sunt multa difficulta intellectu, pro suo ingenio interpretari. 2. Petri ultimo. Est autem vniuersalis Ecclesiæ perpetuus consensus & orthodoxorum generalium conciliorum, quibus pridem omnes Ecclesiæ assensum præbent, ac autoritas, à particularium Ecclesiarū & synodorum autoritate diserte discernēda. Hoc enim vniuersalis ille consensus, ac admirabilis in vnam eandemq; doctrinam, conspiratio proprium habet vt eius interpretationi standum sit, quod notis infallilibus nitatur, quæ sunt promissiones diuinæ de spiritu veritatis, Ecclesiæ inquam defutura doctrinæ concordia, & cum scripturis cōsensio. Quæ vtraq; signum sunt spiritus, qui vnitatis dicitur non dissensionis, vt omnis veræ interpretationis, ac salutaris ordinationis dictator & author est. Hæc cōsensio Ecclesiarum est etiam piorum sanctimonia, miraculis, & sanguine martyrum comprobata.

Cæterum Ecclesiæ particulares autoritatem quidē habent scripturas conferendi, scrutandi atq; etiā interpretandi. Iohan. 5. Act. 17. sic tamen, ne pugnet cum perpetuo illo cōsensu, atq; dum variant sententiæ, particulares Ecclesiæ minores ad maiores & plures, plures deniq; vbi necessum erit, ad vniuersalem ecclesiam referant, quod fieri debet per coetus, q in synodis conuenient, quarū alię sunt Episcopales, alię puinciales, alię nationales, alię vniuersales.

Atq; hæctenus de nota verbi dictum sit.

DE SACRAMENTIS. X.

E iij

Secundus

36
Ecce **S**ecundum signum quo Ecclesia dinoscitur, sacramenta sunt, & illorum legitimus vsus, constat enim sacramenta duabus potissimum de causis diuina authoritate instituta esse, vna vt essent signacula & velut tesserae quaedam huius magnae congregationis, quae est Ecclesia. Nam vt Augustinus inquit, in nullum nomen aut verum aut falsum conuagulari homines possunt, nisi aliquo signaculo, vel sacramentorum visibilium consortio colligantur. Quare obrem dominus Iesus Christus leni iugo suo, & leui sarcinae nos subdens, sacramentis numero paucissimis obseruatione facilissimis, significatione praestantissimis, societatem noui populi colligauit. Altera, vt sint certa & efficacia signa voluntatis & gratiae Dei erga nos, & proinde non signa, vt tamen signent, sed vt sanctificent, & nos de accepta gratia certos efficiant, utque in nobis fidem excitent, & ad mutuam dilectionem, sanctos & Christianos mores, prouocent, & inhortentur.

Recte ergo describitur, sacramentum esse signum visibile inuisibilis gratiae Dei. Est enim tale signum, quod in sensum externum incurrens, admonet & erudit nos, ut quod foris in specie visibili geri cernimus, intus per Dei virtutem effici credamus.

Constat vero sacramentum duobus elementis sensibili, uti signoret verbo, quod dum accedit ad elementum, fit sacramentum.

DE SACRAMENTO ORDINIS. XI.

Iam quia Deus ministerio verbi Euangelium suum, & per Euangelium certitudinem salutis in omnes gentes propagare voluit, ordinem instituit, primum ne si quilibet, hoc munus praeter omnem delectum usurparet, doctrina fieret incerta, & tanquam paruuli fluctuantes, circumferremur omni verbo doctrinae in nequitia hominum, per astutiam ad circumventionem erroris. Ephe. 4.

Deinde ut certi essemus, ministerium verbi & sacramentorum non esse metiendum ex personis ministrantium, sed ex authoritate diuina. Christus enim a ministris hanc in se

se transfert, dicens, sicut me misit pater & ego mitto vos, qui vos audit, me audit, qui vos spernit, me spernit. Denique ut sciremus non esse privato iudicio abrogandam auctoritatem ministris ob malam tantum vitam, quamdiu doctrinam Christi & sacramenta vitæ administrant, & ab ecclesijs tollerantur: sed legitime ordinationi, quamlibet eam mali ad tempus occupent, suam auctoritatem non esse detrahendam, sicut scriptum est, super cathedram Moysi, sederunt scribæ, & pharisæi: quæcumque dixerint vobis facite.

Hanc ordinationis vim, atque adeo ordinem, esse sacramentum in ecclesia diuinitus institutum ignorantes Donatistæ, sceleratissime lapsi sunt, quos beatus Augustinus validissimè reuincit, ac confutat.

Verbum huius sacramenti est, quo nos Christus de auctoritate ministrorum, & efficacia ministerij certos facit, sicut, inquit, misit me pater & ego mitto vos. Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis, &c. Item, Euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ. Item, Euntes docete omnes gentes, baptizantes eas.

Elementum vero huius sacramenti, secundum generalem eius rationem, est impositio manuum Episcopaliū, qua significatur, electos confirmari in opus ministerij, & accipere potestatem prædicandi verbi, consecrandi Eucharistiam, administrandi sacramenta, ordinandi omnia in ecclesia, ad ædificationem, & coercendi rebelles ac criminosos.

Vis autem huius sacramenti complectitur potestatem ordinis & iurisdictionis. Potestas ordinis, ministerium verbi, administrationem sacramentorum, & ecclesiarum ordinationem ac ædificationem. Iurisdictio vero potestatem excommunicandi, & resipiscentes absoluendi continet.

Sunt autem in ecclesia alij maiores, alij minores ordines, qui sunt presbyterorum, diaconorum, subdiaconorum, acoluthorum, lectorum, exorcistarum, & ostiariorum, quorum
omni

E₄

omnium legitimus vsus, & administratio, ad veteris ecclesie regulam & morem restitui petuntur.

Cæterum inter Sacramenta, quæ in ecclesia publico ministerio exhibentur, & quibus gratia fidelibus diuino munere confertur, hoc differentie habendum est, quod quædam augustiora et magis principalia sunt, veluti Baptismus, ordo, Eucharistia, & absolutio, sine quibus Ecclesia non consistit. Quædam vero in hoc data & instituta sunt, vt sint quidem sacra symbola in subleuationem & medicinam humanæ infirmitatis, at non necessaria vt illa priora, quam valde vtilia & salubria, modo tamē religiose & pie administrantur & accipiuntur.

DE SACRAMENTO BAPTISMI. XIIII

Hh **B**aptismi Sacramentum mandatum Domini, & diuinam promissionem habet, quæ his verbis continetur.

Ii Euntes docete omnes gentes, baptizantes eas in nomine patris, filij, & spiritus sancti. Matt. 28. Et, qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit. Mar. 16.

Elementum vero eius secundum generalem baptismi rationem est aqua, iuxta illud Christi. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Iohā. 3. Est enim Baptismus lauacrum aquæ in verbo vitæ. Ephe. 5. quo non carnis sordes abijciuntur, sed quo fit, vt bona conscientia bene respondeat apud deum per resurrectionem Iesu Christi, qui est in dextera Dei deglutiens mortem, vt vitæ æternæ hæredes efficiamur. 1. Pet. 3.

Vis ergo Baptismi in his, qui rite & non fiste accedunt, est diuina virtute ab omni peccato mundari, & per spiritum regenerationis ex filio iræ effici filium Dei. Tit. 3. commori & conspeliari Christo, & resurgere cum Christo in vitæ nouitate, vt conspulti cum illo, & participes facti mortis eius, participes quoque resurrectionis eius simus, nouam vitam non nostram, sed diuina virtute, qua ille excitatus est,

AD COMPOSITIONEM RELIGIONIS.

est, nobis per spiritum communicata, in nobis inchoantes. Roman. 6.

Confert vero baptismus iustificationē, & de ea nos plane certos facit vt Paulus Galat. 3. testatur. Quicumque inquit, in Christo baptizati estis, Christum induistis.

Hæc baptismi vis rememoranda & exercenda est tota vita, vt homo Christianus mortali huic moriatur vsui, vt abrenunciens mundo & diabolo, seipsum abneget, vt in deo respiret, & nouam vitam meditetur, donec hoc mortale induat immortalitatem, & caro per infirmitatem sepulta resurgat in gloria. 1. Corin. 15. Resurrectionis enim nedum spiritualis, sed & carnis, quæ futura est, baptismus pignus est & imago. Quemadmodum Ambrosius in cap. 6. ad Romanos docet.

Docendum etiam est, ecclesiam mandatum ab Apostolis accepisse baptizandi paruulos, esseq; non solum adultis, sed etiam paruulis baptismi gratiam necessariam ad salutē, quod & in illis genuinæ sordes peccati sint, quæ per aquam & spiritum aboleri debent, iuxta illud Euangelij. Nisi quis renatus &c. Ad quos etiam promissionē Euangelij pertinere constat, quam impossibile est pertinere ad eos, qui non sunt Ecclesiæ inserti per baptismum, & damnandi sunt fanatici Anabaptistæ, qui paruulorum baptismum non recipiunt, & paruulos sine baptismo saluos fieri affirmant.

DE SACRAMENTO CONFIRMATIONIS. XIII.

Post baptisma succedit sacramentum confirmationis, quod etsi non sit necessitatis ad salutem, verbo Christi tamen innititur, quo promisit patrem rogantibus se daturū spiritum sanctū. Elementum vero est, manuū impositio, ad quam etiā apostolorū tempore spiritus sc̄tus sensibilibiter descēdit in fideles. Postea cū, amplificata Ecclesia, F donum

donum illud diuersitatis linguarum non esset amplius ad
astruendam fidem necessarium, remansit tamen manuum
impositio: & auctoritate quoq; ecclesiastica surrogatū est
symbolum Chrismatis, quo inuisibilis & interior vnctio
spiritus sancti, fidem Christi post Baptisma professis deno-
taretur, vt testantur patres.

Vis ergo sacramēti est, vt qui eo simbolo cū fiducia ver-
bi & gratiē Christi, quemadmodum in alijs sacramētis, cō-
firmantur, intelligant ac credant se accipere spiritū sc̄m,
quo solo in via salutis progredi, pseuerare, & tentatiōibus
& insidijs carnis, mundi, diaboli, feliciter resistere possint.

LI Et quia nunc infantes omnes baptizantur, & ad Bapti-
sma fidei professionem per se non edunt, conueniet vt pu-
eri, postquam catechizati, & de religione Christi instituti,
ad confirmationis sacramentum percipiendum adducan-
tur, fidem Christi & obedientiam Ecclesię suo etiam ore
profiteantur, quemadmodum in Concilio Aurelianensi
Canone tertio (qui habetur de consecratione Distin. 5. ca-
pite vt ieiuni) constitutum est, vt tamen hinc aliarum Ec-
clesiarum mos haectenus obseruatus nō damnetur, donec
concilio generali super eo statuatur.

DE SACRAMENTO EV-
charistię. XIII.

EVcharistię sacramentum verbum habet, qui est om-
nipotens Christi sermo, cuius virtute hoc sacramen-
tum conficitur, & quo fit vt post consecrationem verum
corpus & verus sanguis Domini vere & substātaliter ad-
sint, & fidelibus sub specie panis & vini, illis nimirum,
hoc est, pane & vino, in corpus & sanguinem domini tran-
smutatis & transsubstantiatis, distribuantur, qui habet in
hunc modum. Accipite & manducate ex hoc omnes, hoc
est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Et ad calicem.
Bibite ex hoc omnes, hic est sanguis meus noui testamen-
ti, qui

ti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum.

Elementum vero est panis & vinum, ad quæ cum accedit verbum, fit sacramentum. Duobus enim hoc sacramentum conficitur: Visibili Elementorum specie, & inuisibili Domini nostri Iesu Christi carne & sanguine, quæ hoc sacramento vere & realiter participamus.

Vis huius sacramenti est, vt per viuificatricem carnem saluatoris nostri Iesu Christi ei nedum spiritualiter, sed & corporaliter iungamur, & efficiamur os de ossibus eius, & caro de carne eius, certificati quod in ipso Christo Iesu acceperimus remissionem peccatorum, & in sacramento virtutem restringendi concupiscentiam in membris nostris hærentem. Dulcissimum certe pignus remissionis peccatorum, vitæ æternæ, & societatis cum deo nobis in Christo promissæ & exhibitæ.

DE SACRAMENTO POENITENTIAE seu absolutionis. XV.

Huius sacramenti verbum Mat. 18. quæ ligaueritis super terram, erunt ligata in cælis, & quæ solueritis, erunt soluta in cælis &c. Et Iohan. 20. legimus. Hæc inquit Euang. cum dixisset Iesus, insufflauit in Apostolos, & dixit eis: Accipite spiritum sanctum quorum remiseritis peccata remittentur eis, & quorum retinueritis retenta erunt. Verbum sane omni suauitate plenum & redundans, quo mirifice eriguntur conscientia lapsorum post baptismum, quibus impij Nouatiani poenitentiam in Ecclesia danda esse, blasphema in Dei misericordiam voce, negauerunt.

Elementum vero est ritus ille exterior, quo impartitur & accipitur absolutio in verbo Christi. Et quoniam sacerdotes in hoc sacramento medicos agunt spirituales, qui conscientias & peccatorum & vitiorum laqueis implicitas expedire, & mole iræ dei pressas consolari et erigere debent: idcirco peccata saltem lætalia, quorum quis sibi conscius est, & quæ conscientiam

F ij scien

Hic prote-
stantes ex-
hibuerunt
suū scriptū
signatum.
C.

scientiam perplexam tenent & angunt, confitenda sunt, Iustum quoq; & sanctum est, vt ad minimum quotannis semel quilibet se curationi pastoris sui subiiciat, quo pas- tor fidem & conuersionem confitentis exploret: & pro sua spiritali prudentia, & prudenti arbitrio, ex verbo Dei informando, morbis confitentis salutarē medicinam ad- hibeat. Huc enim respicit parabola de Samaritano Lu. 10.

Vis autem huius sacramenti est, vt intelligant, nec du- bitent, q; eo signo à peccatis, quæ iam legitime cōfessi sunt, absoluuntur & ecclesiæ reconciliantur, se peccatorum vin- culis liberari, & Christum in cœlis ratū habere, quod mi- nister eius nomine gerit in terris. Et quoniam potestas cla- uium se latius, quàm ad remissionem peccatorum, porri- git, de ijs postea fusius dicemus.

Nn
De satisfā-
ctiōe pro-
testātes ex-
hibuerūt
scriptum
suum si-
gnatum.
D.

De satisfactiōe quoq; docendum est, satisfactiōē pro- pitiatoriam culpæ, & abolitoriam æternæ pœnæ, soli Chris- to tribuendā esse. Satisfactiōem vero Canonicā, quæ et castigatoria dici potest, à parochis & præpositis sacramē- torum acceptā, & ex fide peractam, præteritorum pecca- torum causas excindere, & peccati reliquijs mederi, tēpo- rariam quoq; pœnam seu tollere seu mitigare. In exemplū deniq; adhiberi. Cæterum pœnarum reseruationem nemi- nem ad integrum nosse nisi Christum Iesum, cui pater om- ne iudicium dedit, & propterea pœnarum discussionem, & exactum iudicium, soli Deo relinquendum esse,

DE SACRAMENTO
matrimonij. XVI.

Oo **M**atrimonij sacramentum solis Christianis peculiaris re est, qui sciūt matrimoniū, quod in Dei & Christi nomine iungitur, & cōtrahitur, vnus viri & fœminæ vnus, sanctā & ratam esse cōiunctionem, benedictione & cō-secratione Christi firmatam, q; non ita in infideliū matri- monijs obtinet. Christus em̄, sublato Iudaico diuortio, qd
genti

genti illi Moyses ob duritiam cordis permisit, matrimonium in primæuam vindicauit puritatem. Matth. 19. Id quod etiam intimæ illius sui & ecclesiæ coniunctionis sacrum symbolum esse voluit. Ephe. 5.

Verbum huius sacramenti situm est in sermone Christi, dum inquit: Qui fecit hominem ab initio, masculū, & scēminam fecit eos, & dixit: propter hoc dimittet homo patrē & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Itaq; iam non sunt duo, sed vna caro. Quod ergo deus cōiunxit, homo non separet. Et paulo post, Moyses ob duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras, ab initio aut non fuit sic. Quamobrē, quicumq; dimiserit vxorem suā, nisi ob fornicationē, & aliam duxerit, mœchatur. Quod Apostolus 1. Cor. 7. interpretatur, cū ait: His qui in matrimonio iuncti sunt, præcipio, non ego, sed dñs, vxorem à viro non discedere, quod si discesserit, manere in nuptam, aut viro suo reconciliari.

Elementū huius sacramenti, est exterior illa viri & mulieris cōiunctio, qua in Dei noīe & Christi in ecclesia copulantur. Quod Paulus vocat nubere in dño. 1. Cor. 7.

Vis ergo sacramenti est, vt intelligant coniuges se non humana, sed diuina authoritate coniunctos, gratiam accepisse, qua ipsis legitimus coniugalis congressus nō imputetur ad culpam, qua & Christianus gentilē coniugem secū manere eligentem sanctificet, & sanctos, hoc est, Deo dicatos filios exuscitet, qua deniq; perpetuam fidem coniugi seruet, vt sint duo in carne vna, vt Christus & ecclesia. Tob. 3. & 6. Hebr. vlti. 1. Cor. 7. Ephe. 5. Huius sacramenti vim ignorantes Manichæi & Tatiani, qui & Eucratitæ, matrimonium ex doctrina dæmoniorum prohibentes, apostolica censura damnati sunt. 1. Tim. 4.

Quæ vero de diuortijs & matrimonialibus iudicijs de liberanda erunt, reseruentur ad reformationem.

F iij DE

44

LIBER PROPOSITVS
DE SACRAMENTO VNCTIO-
nis infirmorum. XVII.

VNctio infirmorum in Ecclesia vsitata ex verbo Iacob
bi Apostoli desumpta est. Hic enim Apostolus, haud
dubium non suo nomine, sed vt seruus Iesu Christi vobis
tale mandatum reliquit. Infirmatur quis, inquit, in vobis
inducat presbyteros vt orient super eum, vngentes eum o-
leo in nomine domini, & oratio fidei saluabit infirmum,
& alleuabit eum dominus: etsi in peccatis sit, remittentur
ei. Iacob. 5. in quo situm est huius sacramenti verbum qd
fide apprehenditur. Oleum vero est huius sacramenti ele-
mentum, quo significatur ægroto, quod morbo suo infir-
mitate corporis delassatus respirare debeat in vno Chris-
to, qui est vnctus oleo lætitiæ præ omnibus participibus
suis, vt cogitet se veluti athletam aliquē in extrema pugna
constitutum in nomine domini iniungi, ne vlla vi morbi,
nullisve diaboli insultibus succumbat, sed confortatus fi-
de, carne, mundum & satanam sub pedibus velociter con-
terat, idq; in illo, in quem vngitur, Christo.

Ad hoc ergo hæc vnctio adhibetur cum oratione, vt
infirmus in fide, & Ecclesię oratione confirmatus, confidat
se à Deo velut viuum Ecclesię membrum respici & exau-
diri, vtq; velut fortissimus miles inuictam spem sumat de
aduersis omnibus in Christo triumphandi, vt deniq; certa
fiducia, siue moriatur, siue reconualecat, æternam salutis
promissionē infallibilis Dei, non aliter, atq; certissimæ an-
choræ innixus, complectatur & expectet.

DE VINCULO CHARITATIS,
quæ est tertia Ecclesię nota. XVIII.

Pp **T**ertia nota, qua dinoscitur ecclesia, est vinculum cha-
ritatis, & pacis, Ephe. 4. inter cætera ecclesię charisma-
ta longe præstantissimū, 1. Cor. 13. qd vt in ecclesia firmum
constaret, vocauit nos initio Deus per baptismū in vnitatē
corpos

corporis mystici, vnoq; quē cœlitus demissum hausimus,
spiritu nos potauit, vt scilicet inuicem effemus membra.

DE ECCLESIAE HIERARCHIÆ

co ordine, & in constituenda politia
authoritate. IX.

Sic autē corpus istud Mysticum, & multis membris co- De hoc to-
agmentatum temperauit, vt vnum alterius opera indi- ro articu-
geret, & quod præstantius, & nobilius est, ignobilius, & lo exhibue-
infirmius non despiceret, quo nullum esset in corpore schi- runt prote-
sma, sed in idipsum sollicita sint membra, vt si quid patitur stantes suū
vnum membrum, cōpatiantur cætera, siue honorificetur articulum
vnum membrum, congaudeant simul & oīa membra. de vnitate
ecclesiæ si-
gnatū. E.

Vnicuiq; ergo membro data est gratia secundum men-
suram donatiōis Christi. Nam etsi idem sit spiritus, tamen
diuisiones gratiarum sunt idem sit dñs, diuisiones ministe-
riorum sunt idem sit Deus, qui operatur oīa in omnibus,
diuisiones tamen operationum sunt. 1. Cor. 12.

Itaq; ipse dedit quosdam Apostolos, quosdam autē pro-
phetas, alios vero Euangelistas, alios vero pastores & do-
ctores ad instaurationem sanctorum in opus ministerij, in
ædificationem corporis Christi, donec perueniamus oēs
in vnitatem fidei & agnitionis filij Dei, in virum perfectū,
in mensurā ætatis plenæ adultæ Christi, vt iam non simus
paruuli fluctuantes, & nō circumferamur omni vento do-
ctrinæ, per versutiam hominum, per astutiam, qua nos ad-
oriuntur vt imponant, nobis veritatē autē facientes in cha-
ritate crescamus in illo, per omnia qui est caput Christus,
ex quo totum corpus compactum & connexum, per om-
nem iuncturā subministratiōis, secundum operationem
in mensura vniuscuiusq; membri, augmentum corporis
facit in ædificationem sui per charitatem. Ephe. 4.

Quamobrem, vt D. Cyprianus inquit, Ecclesiæ vnitas
firmiter tuenda & vindicanda est, maxime ab Episcopis,
qui

qui in ecclesia Apostolorū loco præfident, vt episcopatum quoq; ipsum vnum atq; indiuisum probemus. Episcopatus siquidem vnus est, cuius à singulis in solidum pars tenetur. Ecclesia vna est, quæ in multitudinem, latius incremento fecunditatis extenditur, quomodo solis multi radij, sed lumen vnum, & rami arboris multi, sed robur vnum tenaci radice fundatum.

Proinde quoq; Christus, quāuis apostolis omnibus, vt idem Cyp. ait, post resurrectionem suā, parem potestatem tribuat, tamen vt vnitatem manifestaret, vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem sua autoritate disposuit: hoc enim vt subiicit, erant vtique cæteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio præditi, & honoris & potestatis. Sed exordium ab vnitatem proficiscitur, vt ecclesia vna monstretur. Hactenus ille.

Hinc scripturæ Petrum veluti verticem, & os, & principem apostolorū describunt, cui Christus nedū potestatem, sed & nomen suum cōmunicauit, etsi non ipsi soli, sed tamen ipsi principaliter cū alijs: vt vnitatem ecclesiæ infinuaretur, præcipuā sollicitudinem, dū ei pascendas oues cōmitteret, Iohan. 21. imposuit, & curā confirmandi fratres in ædificationem & robur ecclesiæ iniunxit. Lucæ 22. Quam & statim in exordio ecclesiæ suscepisse videtur. Quæadmodum in actis Apostolorū legimus Capite nono, qd transiuerit & inuiserit vniuersos, quam tamen non in destructionem eorum, quæ cæteri bene ædificassent, sed in confirmationem magis contulit, cū scilicet agnosceretur Euangelium per cæteros prædicatum per omnia respondere Euangelio sui apostolatus: atque adeo vnū, & idē Euangelium omnium esse, quæ & Paulo fuit causa proficiscendi Hierusalem, & conferendi Euangelii cum Petro, Iacobo, Iohanne. Gal. 2. Non quod Euangelium per Paulum prædicatum, id quod à solo deo acceperat, ab illorum autoritate penderet

42
 penderet, sed vt illi eandem prædicationis gratiam in Paulo agnoscentes, dextras ei societatis, quod est concordie & conuenientie signum, darent, & eo signo ecclesias in fidei & charitatis vinculo confirmarent, vt inter cæteros Tertullianus testatur.

Et quia Christus hæc ecclesie vnitatem hierarchico ordine vsq; ad finem durare voluit, idcirco in locum Apostolorum, diuina nimirum dispensatione, successerunt Episcopi, qui singuli singulis ecclesijs vt Hieronymus inquit, in schismatis remedium propositi sunt, ne vnusquisque ad se trahens ecclesiam Christi, vnitatem rumperet. Inter Episcopos quoq; cuiusq; prouinciæ vnus Archiepiscopus q & Metropolitanus, & inter Metropolitanos, Patriarchæ seu Primates constituti sunt, qui initio tres tantum numerabantur. Quorum Romanus, veluti cathedram Petri vicaria successione obtinens, Primas iudicatus est, nõ quod dignitate sacerdotij cæteros antecelleret, sed magis amplitudine sollicitudinis, & prærogatiua iurisdictionis, vt ecclesie vnitas conseruaretur, anteiret. Hoc ordine ita custodito, & per legitimam successionem Episcoporum conseruato, vinculum illud charitatis omnibus charismatibus supereminens in primis firmatur. Quod Ireneus libro 3. & 4. contra hæreses sæpe testatur ac docet. Cæterum vt vinculum illud charitatis, quod, vt Augustinus inquit, proprium est catholicæ ecclesie donum, commodius retineretur, Christus ministris & ecclesie sue potestatem fecit, politiam ecclesiasticam ordinandi, qui in pñs cæremonijs & disciplina ecclesiastica consistit. Iam quod ad cæremonias attinet, mandatum habent & potestatem, qui præsidet, nedum cæremonias, quas ad excitandam retinendamq; pietatem facere arbitrabantur, ordinis & decoris causa constituendi: sed & ritus externos in diuinis literis expressos ad fidei & charitatis regulam dirigendi ac exhibendi, ac

G prout

prout, secundum temporum ac locorum rationem, fidelium salutem expedire & sufficere nouerint, disponendi ac moderandi, quo spectat illud Euangelij. Quia dominus est filius hominis etiam sabbati. Lucæ sexto. Item de disciplina (quæ à clauē iurisdictionis pendet, & sine qua euangelicus vigor in ecclesia non subsistit) constituenda ac diligenter retinenda, præsidet ac obediendi præpositis, subditi mandatum habent. Heb. 13. 1. Cor. 11.

Sic tamen, ut hæc cæremoniæ & disciplina hoc sine in Ecclesia instituantur, & administrantur, non ut in illis fiducia salutis, quæ in gratia domini nostri Iesu Christi consistit, reponatur. Hoc enim esset Deum frustra colere mandatis hominum, contra mandatum domini. Matth. 15. & Esaia 1. Sed tantum ut sint incitamenta & retinacula pietatis, ut omnia in Ecclesia pie, decenter, honeste, & ordine fiant. 1. Corin. 14. Quæ tales quoque erunt, ne ullatenus ab Euangelica puritate & simplicitate dissentiant, ne uel a queum conscientijs iniiciant, & Christianæ nihil derogent libertati. 1. Corin. 7.

Libertas autem Christiana in hoc potissimum sita est, ut qui gratia Christi Iesu, & donatione spiritus sancti à coactione legis liberati sumus, ultro facientes, quæ lex moralis præcipit, sciamus iustitiam nostram, quæ spiritualis esse debet, ab externis obseruationibus non pendere, eas sicut propter retinendam & fulciendam fidem infirmorum, & charitatem institutæ sunt, ita charitati cedere debere, atque etiam si res ita postulare videtur, sine peccato omitti posse. Ita tamen si absit & scandalum & contemptus. Luc. 6. Tunc enim semper plus illud ualet, misericordiam uolo, & non sacrificium. Mat. 12. Hactenus de ecclesiæ notis & autoritate generatim dictum sit.

DOGMATA QUÆDAM, QUÆ ECCLESIAE autoritate declarata, firmata sunt. XX.

Cetera

49
CAeterum quædam etiam speciatim recensenda sunt, quæ hac autoritate, qua ecclesia, tum in dijudicandis scripturis & dogmatibus, tum in conseruanda politia vtitur, firmata sunt & constituta. Ex prima illa itaque autoritate, qua ecclesia de scripturarum interpretatione, intellectu, & mente iudicat, sunt sequentia dogmata, & explicati ones veluti diuinitus traditæ, vt sunt Symbolum Apostolorum, de consubstantialitate Trinitatis, de æqualitate personarum, de duabus naturis, & vnitæ personæ in Christo, de duplici voluntate in Christo, de peccato originali, de baptismo infantum, & similes.

Hac quoque autoritate receptum est, sanctos, qui ad vitam futuri sæculi præmissi sunt, veluti nobilissima Ecclesie membra, quos pater cœlestis filios agnoscit & honorat, Ioh. 12. Filios vt fratres ac cohæredes habet, Roman. 8. Spiritus sanctus templa sua vocat, 2. Corin. 6. laudandos: ac eorum memoriam, & ad excitandam imitationem, & vt meritis eorum consociemur, religiosa solennitate celebrandam esse, quemadmodum Augu. habet, cõtra Faustũ Manichæum, lib. 20. ca. 21. Et Paulus ad Heb. 13. Quorum, inquit, intuentes exitum cõuersionis, imitemini & fidem. Sentit enim ecclesia (nec destituta quidẽ in hoc scripturis) sanctos miro desiderio salutis nostræ (vti vnus eiusdemque nobiscum corporis membra, quæ sine nobis consummãda non sunt, Hebræ. 11.) teneri, & proinde eos Deum pro nobis exorare, Deum quoque sanctos pro nobis sollicitos exaudire, & propter illos nobis benefacere, Exo. 32. Danie. 3. Et vt non dubium est, sanctis sua esse merita, quæ tamen etiam Dei sunt donat: ita communi Ecclesie consensu receptum est, vt pie in hunc modum oretur Deus, quo sanctorum suorum meritis precibusque concedat, vt in omnibus suæ protectionis muniamur auxilio, nõ quidem ipsorum meritis esse, vix per Christũ dominũ nostrũ, cuius gratia & illi ser-

G ñ uati

uati sunt, cui etiam omne meritum illi acceptum ferunt.

Rr Nec damnandum est, si quis religiosa quadam pietate, & animi quodam ardore in commemoratione tam intimæ nostræ cum illis in Christo vnionis, eos etiã nominatim appellet, sed extra preces quæ ad altare offeruntur: in quibus ad solum Deum patrem per Christum dirigenda est oratio, vt habet concilium Carthaginense tertium. Sic tamen vt tota fiducia in solum Christum Iesum omnis boni authorem reponatur, & nihil, quod Deo proprium est, sanctis tribuatur, tantum vero vt conserui, qui iam meruerunt fieri supernorum ciuium consortes, non secus quàm qui nobiscũ adhuc in carne sunt, sancti dei homines, adiuidas nostras preces, apud deum implorentur.

Et quia facilis est hominum à vera pietate in superstitionem lapsus, diligenter ac sedulo de his docendi sunt homines, hoc est, de collocanda solum in Deum fiducia, soli Deo sacrificia offerenda, solum Deum vt vnicum salutis nostræ authorem inuocandũ, sanctos vero non aliter habendos, quàm sedulos apud Deum precatores, nostræ salutis auidos, eosdemq; non in sua virtute, sed in ipso Deo (cui de illorum victorijs gratiæ agendæ sunt) honorandos, & imitandos.

Præclare certe Augustinus libro 3. contra epistolam Pelagij ad Bonifacium ca. 3. non, inquit, constituimus martyribus templa, sacerdotia, sacra & sacrificia, quoniam nõ ipsi, sed Deus eorum nobis est Deus, honoramus sane memorias eorum tanquam sanctorum hominum Dei, qui vsq; ad mortem suorum corporum pro veritate certarunt, vt innotesceret vera religio, falsis religionibus victis atque conuictis. Quis autem audiuit aliquando fidelium, stantem sacerdotem ad altare, etiã super sanctum corpus martyris, ad Dei honorem cultumq; constructũ, dicere in precibus: Offero tibi sacrificium Petre vel Paule, vel Cypriane,

ne, cum apud eorum memorias offeratur Deo, qui eos & homines, & martyres fecit, & sanctis suis angelis cœlesti honore sociavit, ut eâ celebritate & Deo vero de illorum victorijs gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum, & palmarum, eodem inuocato in auxilium, ex eorum memoriâ recordatione adhortemur. Quæcunque igitur adhibentur religiosorum obsequio in martyrû locis, ad ornamenta sunt memoriarum, nō sacra sunt vel sacrificia mortuorum, tanquam Deorum. Hæc ille. De sanctorum martyrum veris reliquijs, ea semper fuit in ecclesia sententia, quod reuerenter & religiose habendæ essent, primum quod hi sanctorum cineres & ossa veluti quædam relicta nobis pignora, & exuuię, nos eius, quę in illis fuit, fidei & charitatis commonefaciant, dum scilicet recogitamus hæc eadem ossa illa, quibus compaginatam olim fuit corpus inhabitantis gratię domicilium, quibus coheserunt membra, iam pridem templa spiritus sancti fuisse. Quæ recordatione fides nostra in Deum, non dubium, excitatur, ut quemadmodum illi per fidem vicerunt regna, & operati sunt iustitiam, ita & nos eundem fidei spiritum habentes, eorum exemplo confirmati, aduersa omnia in domino vincere annitamur. Quamobrem etiam deum tam insignia sepe miracula ad martyrum memorias edidisse compertum est, nimirum, ut fidem suorum incenderet, & eos ad imitationem sanctorum prouocaret. Nam ut Augustinus (cum ecclesiam in miraculo ad memoriam beati Stephani facto plaudentem refert) Quid, inquit, erat in cordibus exultantium, nisi fides Christi: pro qua Stephani sanguis effusus est.

Deinde reliquiarum venerationem in hoc quoque vtilem iudicauit vetustas, quod & futuram resurrectionem tacito quodam affatu nobis promittant, & spem nostram ad futuram glorificationem corporis expectandam erigant, quod

G in certe

certe tum fit, dum recolimus eadem illa sanctorum corpora, quandoq; etsi immutata, ad vitam excitanda, ac Deum nostrum esse Deum Abraham, Deum Isaac, Deum Iacob, Deum inquam non mortuorum, sed viuentium.

Sed quoniam hic facile surrepit superstitio, quod plurimus abusus haectenus ostendit, populus diligenter docendus est, nō fidere reliquijs, nec reliquias adorare, sed in eis tantum exoculari sanctorum fidem, & charitatem, atque hinc vitæ & doctrinæ recordatione accendi, futuræq; resurrectionis spe fulciri debere.

Verum & hoc interim valde cauendum est, ne aliq; quæ veræ reliquiæ, & vera sanctorum martyrum monumenta habeantur, neve ipsæ reliquiæ ad quæstum exponantur aut circumferantur. Quod ita quoque in multis Synodis constitutum est.

Tr Iam & imaginum vsum non in totum esse damnandū, communi Ecclesiæ cōsensu probatur, sed hoc omnino cauendum, ne illis aliter quàm imaginibus vtamur, quod tū fit, cum ad excitandam modo gestorum recordationem, & historiæ memoriam adhibentur, veluti cum imago saluatoris nostri non ideo statuitur, seu pingitur, vt ipsa quasi Deus colatur, vel Christi etiam cultus aliquis ad eam infituitur, sed vt proponatur tñ, ad admonendum hoīes, Christi, & eorum, quæ pro nobis passus est, vt in eius amore incalescamus, cuius imaginem videre desideramus.

In primis ergo prouidendum est, ne vllę imagines quæ verarum rerum & historiarum in Ecclesiam inuehantur. Deinde, ne ad sæculi vanitatem affingantur. Denique, ne in imagines ipsas vlla fiducia collocetur. Nam tum demum sine periculo retinentur, si nihil eis diuinitatis tribuatur, si nulla spes salutis in eis reponatur, sed tantum ad memoriam, & recordationem, veluti quædam trophæa rerum diuinitus gestarum habeantur, & quod imagine res
presentæ

presentatur, non autem ipsa imago veneretur.

Ad hæc omnis Ecclesia, Missam, in qua verum corpus & verus sanguis Christi conficitur, sacrificium esse consentit, sed incruentum & spirituale, in ea enim (modo pie & religiose agatur) Deo quatuor spiritualiter offeruntur. Inizio enim Christus, qui seipsum patri in mortali corpore cruentâ sufficientem, & bene placentem pro totius mundi peccatis hostiam cruci affixus obtulit, idem ille in Missa (quæ est omnium sacrorum sanctissima actio, & publicum in ecclesia ministerium) totius ecclesiæ nomine, representatiuo sacrificio, eidem Deo patri immolatur.

Quod certe fit cum ecclesia illum eiusque verum corpus & sanguinem Deo patri pro totius mundi peccatis pie precatur. Nam etsi oblatio illa in cruce semel facta transiit non reiterabilis, victima tamen ipsa immolata perpetua virtute consistit, ut non minus hodie in conspectu patris oblatio illa in ihs, qui eam Deo religiosa fide representant, sit efficax, quàm eo die, qua de sacro latere sanguis & aqua exiuit.

In quam sententiam patres corpus & sanguinem Christi in altari presentia, nunc precium pro peccatis totius mundi, nunc precium redemptionis nostræ, nunc victimam salutarem appellare consueuerunt. Et Chrysostomus testatur nos eandem hostiam, quæ semel oblata est, in sancta sanctorum semper offerre, atque vnum esse vtrouque sacrificium, vnum Christum, & hic plenum existentem, & illic plenum, sic tamē, ut quod nos agimus sacrificium exemplar sit illius, in commemoratiōem eius, quod factum est semel. Nec ab re, Deus enim in hoc donauit nobis Christum Iesum filium suum, ut de nostris viribus diffisi, deque nostris peccatis nobis probe conscij, illum veluti vnicam & potissimam victimam pro nostris peccatis satisfactoriam Deo patri representemus. Ipse enim natus est, ipse datus est nobis, ut quicumque in eum credimus, non pereamus, sed pa-

ccm

34

cem cum Deo, recōciliati per sanguinem eius, habeamus.

Yy Secundo. Ecclesia in hoc Missæ sacrificio seipsam quoque quatenus Christi mysticum corpus est, per Christū deo offerre non dubitat. Dum enim ex immolatione Christi semel in cruce peracta, spiritualiter agnoscit nos in vniuersum omnes perditos esse, nisi per vnicam illam hostiā res conciliati seruemur, fit vt vicissim se totam Deo consecret, quemadmodum Christus nos omnes in cruce portabat, & totius ecclesiæ causam gerebat, eam in seipso Deo patri offerens. Sic ecclesia tantam oblationem pia deuotione recolens, se totam per Christum Deo viuo vicissim dedicat.

Et quoniam ramos suos in præterita, præsentia, & futura tempora extendit, & membra habet non tantum, qui præsentem vitam adhuc ex fide viuunt, sed etiam qui cum signo fidei processerunt. Idcirco in hoc augustissimo sacrificio, quod per publicum ministerium consentiente fide peragitur, cum recolit Christum ob id mortuum semel, vt & viuorum & mortuorum dominetur, non se diuidit, sed veluti se totam colligens non solum præsentium, sed & sanctorum, quos iam certo apud Deum viuere nouit, & aliorum quoque fratrum & sororum, (qui in domino sed non defecati satis, obdormiuerunt) meminit, ac testatur se in hoc sacrificio vnitatem corporis Christi intelligere; seque per fidem tū illorum, qui apud Deum viuunt, societati, suauis communicatione copulari, tum cæterorum omnium in Christo membrorum pia sollicitudine & charitate tangi & teneri.

Quamobrem patres testantur, Ecclesiam in eodem sacrificio non solum memorias martyrum cum ad excitandam imitationem, tum vt meritis eorum consocietur, religiose celebrare, sed & per fidelibus defunctis in vniuersum supplicare atque à Deo horum animas eiusmodi precibus subleuari; qui tamen vt hoc eis post mortem prodesse possit, in hac vita sibi per fidei meritum comparunt.

Tertio.

AD COMPOSITIONEM RELIGIONIS.

Tertio. In missa sacrificium laudis (quæ huius quoque constitutionis finis est) offertur, hoc est, sacrificium fidei, spei, & charitatis, atq; id in primis gratiæ actionem complectitur, quam pro illo summo beneficio & nobis & univ[er]sæ ecclesiæ collato persoluimus, propter quam tremenda & reuerenda ista mysteria, Eucharistica appellantur, q[ui] sint beneficiorum recordatio plurimor[um], caputq; diuinæ erga nos charitatis ostendant, nosq; faciant debitas Deo gratias semper exoluere. Gratiarum actioni cōmunicatio & confessio doctrinæ, obsecrationes, orationes, postulationes & preces pro omnibus hominibus, & pia vōta, sacrificia certe spiritualia & Deo grata, cōiuncta sunt, quæ etiam in præsentia tanti sacramenti magis efficacia & plus valere censentur, vt em̄ Cyprianus inquit. In huius veracissimi & sanctissimi corporis præsentia non superuacue mendicant lachrymæ veniam, neq; vnquam patitur contriti cordis holocaustum repulsam. Hic Hierarcha pius, eleuatione manuum crucis mysterium repræsentans, cōfidenter orat pro sua & populi ignorantia. Hactenus ille.

Postremo, Ecclesia & dona quædã, tam panis quàm vini, ex quibus partim corpus & sanguis Christi cōficiebantur, offerebat, partim & eleemosynę fiebant. Et iustum est, quod populus in hoc sacrificio se non tantum verbis Deo consecret, sed & symbolo aliquo externo testetur, quod se totum dedicet Deo. Nam is mos in ecclesijs pene abolitus est, cū olim omnibus diebus dominicis panis & vinum, & res aliæ ab omnibus tum viris tum mulieribus ad altare offerebantur, quemadmodum decreta, quæ Fabiano tribuntur, testantur. Iam si Canon ille missæ (quem veteres solennem & prolixam precem super panem & calicem trifarie digestam appellarunt) in hunc, quæ diximus, sensum, intelligatur, nihil habet incōmodi, superstitiosa tātum absit opinio: quia quidam, de natura & energia huius sanctissimi

H sacris

Hic Protestantes exhibuerunt suum ariculum de priuata missa figuratum H.

sacrificij male edocti, virtutem eius ex solo externo opere, quod facit sacerdos, in se deriuari putabant, tamen illi nullam viuam fidem afferrent, nullam pietatem adhiberent, nulla comunione, vel precu seu orationis, sacrificio assensum præberent. Quales erant, qui nulla sua nephanda impietatis & execrandorum flagitiorum habita ratione, in peccandi proposito perseverantes, se huic sacratiss. ac diuiniss. actioni damnabiliter miscuerunt, persuasi sibi missam solius externi operis, quod sacerdos facit, virtute prodesse. Etsi ipsi nihil probæ mētis afferrent. Quæ opinio damnanda est, atq; etiam tales, si publica sint crimina, à sacris arce di, si occulta, vt se à tam tremendis mysterijs, dum respicerint, subtrahant, docendi sunt.

DE VSV ET ADMINISTRATIO

ne sacramentorum, & cæremonijs quibusdam speciatim XXI.

Zz. Huius sententiæ nos sumus, sed consilium quod subiungitur in libro nū id tale sit, vt eo possit tranquillitati ecclesiariū virinq; cōmode & Christiane cōsuli relinquimus Cæs. Ma. et sacri imperij ordinibus expendendum. Julius Pflug. Iohannes Gropper.

Sunt ex vna parte, quibus persuasum est, missam peragi non debere, nisi adsint, qui cū sacerdote sacrificante sacramenti corporis & sanguinis sumptione cōmunicent. Quod eo fine hoc sacramentum primū per Chr̄m institutum & cōmendatum sit, vt vnus panis & vnū corpus multi simus: quod ex vno pane & vno calice participamus, atq; hunc fuisse veteris ecclesiæ morem asserunt.

Sunt ex altera, qui existimant missam etiam pie celebrari, si modo adsint, qui spiritualiter tantum cū sacerdote cōmunicent, & sacrificio consensum præbeant, & si horum quoq; sententia populus docendus, & diligenter admonendus sit, vt quā sæpissime cōmunicet, & qui quotidie peccat, quotidie quoq; anhelet ad sumendam medicinā. Atq; hanc sententiam, ne cum veterum quidem more pugnare dicunt, ac etiam putant hunc vsum iustificationi Christi nihil præiudicare, quod sacerdos hoc publicum in ecclesia ministerium gerens, se omnibus, qui toto terrarū orbe hoc

hoc sacramento participant, per fidē adiungat, ad hæc vea-
rentur isti, ne si hic vsus ex ecclesia tollatur, fieri posse, vt (q̄
est hoim præsentis tempestatis in frequentandis mysterijs
accidia) hoc sacrificium laudis, quod Christus in Ecclesia
frequentissimum esse voluit, quā rarissime celebretur. Ac
demum etiam in totum fere omittatur.

Hic qm̄ vtriq; de sua sententia sunt persuasi, fieri forsan
possit, vt singuli in suo sensu abundare permitterentur, ne
hi qui sine cōmunicantibus sacramentaliter, cum astanti-
bus tamen & cōsensum sacrificio præstātibus, sacrificium
offerunt, damnarentur. Illi vero non cogentur aliter q̄
præsentibus cōmunicantibus Missam habere.

Rursum sunt ex vna parte, qui dicunt Sacramentū cor-
poris & sanguinis sub vtraq; specie populo administrari
debere, quod id Christi mandato & institutioni, & mori
veteris ecclesiæ sit consentaneum.

Sunt ex altera, qui cum existiment hoc potissimum in
Sacramentis spectandum, quo signatis magis quàm signis
fruamur, & acquiescamus, ac constet interim sub vna tan-
tum, quantum sub duabus speciebus contineri, asserendū
non esse, vt impium damnandum, quod ecclesia iam multis
sæculis laicos vna specie contentos recte communicare
& nihil contra institutionem Christi facere est arbitrata,
eo maxime, quod Christus eam authoritatem ecclesiæ reli-
quisse videatur, vt in externis sacramentorū cõremonijs eā
moderationem adhibere possit, quæ pro ratione temporis
& locorū fideiū saluti, cū sufficere, tū cōmodare existimet.

Verum cum iā plurima in Germania plebs persuasa sit,
Christi mandatum & institutionem requirere, vt integra
sacramenta accipiat, & omnino cauendū, ne quis ad hæc sa-
cro sancta mysteria participanda cū mala conscientia acces-
dat, operæ precium videbitur, si ecclesia, ad medendum his
malis, omnibus liberum faciat, sub altera vel vtraq; specie

H ij com

communicare, sic tamen ne hinc cuiq; vlla anfa præbeatur, receptam hæctenus in ecclesia consuetudinem temere damnandi, vel posthac inuicem iudicandi. Certe cæremoniã istam cõmunionis vtriusq; speciei ad necessitatem alligare absurdum fuerit, vel propter abstemios, ægrotos, & similes, qui à vini specie plane abhorrent.

Deniq; sunt ex vna parte qui postulant sacramenta ea lingua administrari, quo à populo intelligatur, vt is clare ac diserte intelligens qd agatur, ad omnia respondeat Amē.

2. 2 In quo Paulum Apostolum 1. Cor. 14. authorem citant.

Sunt ex altera, q putant in Latina Ecclesia latinam linguam retinendam esse, ac sufficere arbitrantur, si populus subinde in concionibus de his quæ in missa aguntur, clare ac diligēter edoceatur, ac admoneatur singulis actionibus suum adhibere cõsensum, pioq; desiderio apud Deum ambire, vt publicis ecclesiæ votis aurem suæ benignitatis accommodet, si tamen ad hæc populo, quod epistolæ nomine, & quod ex Euangelio recitatur, lingua ab eo intellecta explicetur. Atq; hi etiam verentur, ne si hæc summa mysteria ad tantam ac tam promiscuam multitudinem (quæ est præsentis ecclesiæ facies) lingua vernacula frequenter afferantur & decantentur, fore vt ab impijs & male institutis in canticũ & prouerbiũ vertantur, atq; ita impingatur in id qd inhibuit Chrs, ne, scilicet, sanctum canibus daretur.

Verum hic facile ab eruditis & pijs viris ea moderatio inueniri ac institui poterit, q fiat vt neq; dignitati sacramentorum quicq; detrahatur, neq; sanctæ plebi plus rerũ, quæ geruntur, intellectos, & suũ amen subtrahatur. Et cum antiqui ritus & obseruationes, qui circa sacramentorum administrationem nobis quasi per manus traditi sunt, raram pietatem redoleant: erunt quoq; deligendi viri tum docti, tum pi, q eosdẽ ritus ac formulas diligēter inspiciãt & examinet, vt si qd forsan irrepsit, qd ad pietatẽ nihil fecerit,

id

id tollatur, & antiqua puritas & synceritas sacris restituat.
 DE DISCIPLINA ECCLESIASTICA. XXII.

Hanc constat in ecclesia quàm maxime necessariã esse, quod ea sola fidei ac spei nostræ retinaculum sit, & custos itineris salutaris, dux, magistra, fomes, & nutrimentum virtutis, quæ facit in Christo & vnitate corporis eius semper manere, iugiter in Deo ad proximi vtilitatem viuere, & ad promissa cœlestia, & diuina præmia peruenire, quam sectari salubre, negligere lætale est. Quemadmodum D. Cyprianus docet, Hęc est quam Apostolus Timotheo ac Tito Episcopis præscribit, vt norint, quomodo eos oporteat in domo Dei conuersari, quæ est ecclesia Dei, columna & firmamentum veritatis. 1. Tim. 3.

Iam vt hæc ob nimiam rerum præsentium exulcerationem subito ad seueritatem antiquorum canonum reuocari non possit, annitendum tamen modis omnibus est, vt saltem, quoad fieri potest, ecclesiæ restituatur, ac indies magis ac magis augeat.

Est tamen in ecclesia duplex omnino disciplina spectanda & requirenda, vna cleri, altera populi.

Vt autem cleri disciplina instituat, ante omnia necessarium est, vt ad gubernandas & regendas ecclesias, ac alia publica ministeria gerenda, nulli nisi probati & idonei assumantur. Id quod debet omnibus omnium graduum ministris, tam summis quàm medijs & infimis, obtineri. In usum itaq; reuocandæ sunt canonicæ electiones, & electorum examina, manuum impositiones, cõfirmationesq; ad apostolicã regulam & veteres canones exigenda, & omnino prouidendũ, vt quæ gratis impartiri Christus mandauit, gratis quoq; dentur, & omnis omnino symoniæ labes ab ecclesia tollatur. Item, vt nulli nisi ad certum ministerium, vt habet Chalcedonense Concilium, ordinentur.

H ij Des

Deinde vt quilibet suum officium sedulo ac diligenter faciat & exequatur, ac interim caueat ne falcem suā in messem alienam mittat, secundum veterum canonum instituta. Et inter cætera vt Episcopi Germaniæ, qui ecclesiarum regimini, Imperatorum beneficio, ciuilem administrationem coniunctā habent, eā quam debent ecclesijs curā, p̄cipuam habeāt, & in hoc potissimū sint, vt ecclesijs vbiq; de idoneis ministris p̄spiciant, manus nemini cito imponāt. 1. Tim. 5. sed viros constituāt boni testimonij plenos spiritu sc̄to, ac sapientia, nō ad ocium, sed super opus. Act. 6.

Insuper, quo nihil magis necessarium est, sedulo inuigilandum erit, vt vita ac mores ministrorum sua professione digni sint, vt primum vita, deinde doctrina populum instruant, ne quos sermone ædificant, destruant exemplo, vtq; singulorum ministerijs mores quoq; respondeant.

Hic optimus habendus est p̄ceptor Paulus, q̄ qualē oporteat esse Episcopum, quem & presbyterum appellat, & quales diaconos, suum Timotheum ac Titum diligenter edocet. Ex qua Apostolica formula pene omnes antiqui Canones, qui de vita ministrorum sunt, dimanauerunt.

Et quoniam viderunt Patres, Paulo quā maxime curæ fuisse, vt qui ministrarent ecclesijs, ab omni solitudine liberi, ea tantū quæ dñi sunt curarent, atq; eum qui cū vxore est de ijs nō posse nō sollicitū esse, q̄ sunt mundi. 1. Cor. 7. plurimū semper fuerunt propensi ad indicendam ministris perpetuam continentiam, etsi in hac re non eadem sententia vetus & recentior ecclesia vsæ fuisse reperiantur.

Vetus enim ecclesia eos, qui tantum vnus vxoris mariti essent, ad sacerdotium asciiuit, ac decreuit etiam ne tales vxores suas religionis obtentu abijcerent, vt habet canon Apostolorum octauus Gangarenis concilij, & sententia Paphnutij in concilio Nicæno recepta. Eos vero qui post baptismum duabus nuptijs implicati fuissent, aut concubinam

De cœlibatu Prote-
stantes exhibuerunt
suum scriptū signa-
tum. L.

binam habuissent, aut viduam duxissent, aut diuortio separatam à viro, aut meretricem, aut ancillam, aut aliquā, quæ publicis spectaculis mācipata fuisset, à sacerdotali cōsortio excludebat, vt habet Canon Apostolorum 16.

Cæterum ijs qui cœlibes ad sacerdotium vel diaconatū peruenissent, matrimonio interdixit, vt habet Canon Apostolorū 25. Nisi tamen diaconi in ipsa ordinatione protestati fuissent, se velle habere vxores, nec posse se continere. Hi enim si ad nuptias venissent, manebant in ministerio, propterea quod ijs Episcopus licentiam dedisset, vt testatur concilium Ancyranū, Canone 9. Eos vero q nulla protestatione facta contra tacitā professionē nuptias contraxissent, à ministerio tātum submouebat, hoc est, offerre, et sermonem ad populum facere, aut aliquibus sacerdotalibus officijs perfungi non permittebat, laica tantū communione eis concessa, vt habet Canon 15. concilij Ancyrani.

Deniq, qui contra expressam professionē, & votū, matrimoniū contraxissent, excommunicabat, sed interim ea erat apud Episcopū loci autoritas, vt talibus cōfidentibus humanitatē facere posset, vt habet Canon concilij Chalcedonenfis 15. & 16. Matrimoniū vero nō diremit, vt testatur Augustinus Canone nuptias 27. quæstione 1.

Porro, ne Episcopus aut quisq̄ ex clero subintroductā mulierē haberet, omnino vetabat, vt habet Canon 3. Synodi Nicenæ. Clericos vero in fornicatione deprehensos extra ecclesiam abiecit, & ad pœnitentiam inter laicos agendam redegit, vt habet Canon 1. concilij Neocæsariē.

Postea recentiores Canones cōiugatos ad sacerdotiū seu diaconatum promoueri vetuerunt. Presbyteros quoque & diaconos, qui ante ordinationē nuptijs iuncti fuissent, abstinere ab omni opere cōiugali, atq; adeo separatiā cōiugibus iusserunt. Matrimonia quoq; q presbyteri seu diaconi post susceptū ordinem contraxissent, diremerunt, & irrita

H₄

Irrita declararunt. In hac ergo Canonum diuersitate, si potestremi Canones omnino post hac retinendi sunt, necessarium quoque erit, ut censuræ, quæ in fornicarios in veteribus canonibus distringunt, in usum quoque reuocentur, ne publicum scandalum ex impura ministrorum vita ecclesie ingerat.

Post vitam cleri recte institutam, pari cura prouidendum est, ut Parrochi puram & synceram doctrinam populo tradant, ut sanam habeant verborum formam, cuius finis sit ea quæ veræ fidei, & charitatis sunt, reiectis omnibus fabulis & quæstionibus curiosis, sedulo inculcare, quemadmodum Apostolus docet. Quod finis præcepti sit charitas, de corde puro, conscientia bona, & fide non simulata. Item, ut verbum sine vllius contumelia, sed absque contentione spargatur, ab errore caueatur, falsam doctrinam arguant, sanæ vero doctrinæ fortiter adhærescant. In quibus opus erit, ut breuis aliqua formula, quæ doctrinæ summam contineat, publica autoritate edatur, ad quam ubique Parrochi suas conciones exigant.

Prouidendum est quoque, ut in Ecclesia nihil, neque in precibus, neque in hymnis, neque lectionibus, quæ quod ex scripturis, & receptis authoribus depromptum est, recitetur. Item, ut externi ritus, qui ad pietatem, honestatem, ordinem, & tranquillitatem ecclesie faciunt, obseruentur.

Et cum diuersitas ordinum, monasteriorum, & plerique abusus, qui in monasterijs committuntur, multis scandalo sint, nec monasticæ eum fructum præsentis ecclesie afferat, quem attulit olim, reformationi quoque eius inuigilandum est, ut post hac sint monachi, apud quos doctrina Christiana viget, quæ linguas, & bonos authores conseruet, scripturas scrutentur, & explicent: concionibus & se, & populum instituant, sic tamen ne Parrochis in officio præiudicent, ac ea faciant, quæ eos antiqui Canones facere debere censuerunt.

Ut autem tales in Ecclesia ministri, ac etiam monasticæ professores haberi queant, constituendæ sunt apud cathedrales

drales & collegiatas ecclesias, & in monasterijs scholę, quibus præficiantur viri tum docti, tum pii.

Et quoniam operarius dignus est mercede sua: & ministris ecclesiarum, & professoribus honesta stipendia seu salaria conferenda sunt, ne egentes in suo munere tepescant.

Postremo, ut hæc omnia in perpetuo cursu retineantur, habendæ sunt suis temporibus generales, nationales, provinciales, Episcopales, Archidiaconales, & aliæ synodi: in quibus de omnibus istis diligens inquisitio fiat. Item ut gradatim appelletur, & secundum veteres Canones de causis Ecclesiasticis ordine & rite cognoscatur.

DE DISCIPLINA POPULI. XXIII.

Cum in sancta plebe sint senes, anus, iuvenes, puellæ, mariti, vxores, parentes, liberi, domini, serui. Sint item diuersa viuendi genera, & vocationes, curæ erit Ecclesiæ ministris, ut omnes & singuli suam vitam & mores ad doctrinam Euangelicam conforment, ut vocationi suæ seruiant, & tranquillitati studeant & paci.

Deinde vsus clauium, qui iurisdictionis dicitur, in ecclesia A. 5. suam, quoad fieri potest, reuocandus est, & censura Ecclesiastica secundum Apostolicam & veterem Canonum censuram restituenda, ut qui publice criminosi sunt & impuri, seu restituti & contentiosi, & qui ecclesiæ scandalo sunt, à communione & sacris, donec resipuerint, arceant & prohibeantur.

Pœnitentia quoque publica, quantum fieri potest, in usum reuocanda, ut non nisi facta *ἑξομολογίσει* & obtenta reconciliatione, quae publice deliquerunt, in Ecclesiam recipiantur. Idque ad eam moderationem, quam presentia tempora ferant.

Postremo de ieiunijs, de delectu ciborum, ferijs, & simili A. 6. bus corporalibus exercitijs, quae partim caeremonialia sunt, partim disciplinae, facile conuenit, si viris aliquot, pijs iuxta ac doctis, hoc negotij delegetur, ut hæc omnia ad eam moderationem reducant, quo nulli laqueum injiciant, seu

oneri sint, sed ad exercendam pietatem & opera vere bona (de quibus Decalogus & Euāgelium præcipit) nos redant alacriores.

ANNOTATIONES ECKII

in præcedentem librum, ubi uel errat, uel friget uel caute legendus est.

P R A E F A T I O.

Improbaturus aliqua libri præcedentis, pauca præfari volo: primo omnium nemo existimet me in cuiusquam odium hæc annotasse, aut detrahendi libidine adactum: sed veritate coactum (cuius merito semper debet esse victoria) in defensionem veræ fidei catholice, hæc ad piorum instructionem & consolationem scripsisse, quæ si Cæs. Maieitati (quæ mihi sacrosancta est ac augustissima, ac à deo ordinata, digna profecto quæ feliciori sæculo imperitaret) fuissent monstrata, librum illum profusus reieccisset, nedum eū principibus catholicis, aut collocutoribus obtulisset: Nec est res noua, huiusmodi libros principibus uis obtrudis: nam & Diuus Constantinus pius Augustus fidei expositionem ab Arrio & Euzoio suscepit, tam artificiose compositam, ut Imperator arbitraretur ipsos similia credere his patribus, qui in Nicæa conuenerant: unde per suasus ita est Christianissimus princeps, ut testaretur eorū rectam esse fidem per epistolam ad Alexandrinos, Aegyptum & Lybiam. Nemo enim sufficit satis cauere hæreticorum dolos: nam Impe. uolens experiri de Arrio, percussus est, an Nicæni Concilij decreta seruaret: Ille repente subscripsit & Imperator miratus ei iuramentum detulit, qui etiam fraudulentè hoc egit: scripserat enim hæresim suam.

Hist. Tri-
part. lib. 3
cap. 6

Cap. 10